

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Caput I. Quid 5. præcepto prohibeatur. Non occides.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

6. Si stipendium exigant majus justo, vel quam
 Gymnasia Leges, aut consuetudo permittat.
 7. Si Doctoratus insignia negent dignis, vel
 indignis conferant; quod Nav. dicit esse mortale;
 præsertim in Theologia, Jure Canonico, Civili,
 & Medicina: nam in Philosophia fortè veniale
 tantùm esse censet Cajet. v. Doctoratus. 8. Si Disci-
 pulis malo sint exemplo. 9. Si malis moribus
 imbutos, & qui aliis perniciosi sunt, ad scholas
 admittant, vel ex iis non dimittant, v. Trull. L. 4.
 c. 1. D. II. num. 2.

TRACTATUS IV.

De quinto & sexto Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur,

Non occides.

- 769 **P**rohibetur hominis occisio, mutilatio, verbe-
 ratio, aliæque similis afflictio injusta; de qua
 quæritur, quæ & quando fit injusta.

DUBIUM I.

*An aliquando liceat occidere vel
mutilare seipsum.*

- R**esp. Absque divina autoritate non licet
 se ipsum directè & ex intentione occidere.
 Ratio, quia est contra charitatem sui; &
 fit injuria Reipublicæ & Deo, qui est solus
 directus & absolutus Dominus humanæ vitæ.

Dixi 1. *Absque auctoritate divina*, propter Samsonem & quosdam Martyres, qui seipsos occiderunt, vel ex divina inspiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet se occidere, hoc est, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò sequatur, quia Præceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem. *S.Th. 2. 2. c. 64. Vid. Fill. T. 29. c. 4. q. 5. Et Becan. 2. 2. T. 3. c. 7. q. 8.*
Unde resolves:

I. Miles potest, imò tenetur persistere in statione, etsi moraliter certus sit se occidendum. *Card. Lugo D. 10. Sect. 1.* Item posse ad evertendam turrim hostilem, aut ad perdendos hostes, pulverem incendere, etsi sciat se obruendum; uti & navem mergere vel incendere, ne hostis eâ portetur cum gravi Republicæ damno, docet *Lesf. L. 2. c. 9. n. 32. Fagund. Tom. 1. L. 5. c. 11.* Similiter licet se obijcere telo vel ictui, ad servandam vitam Principis, amici ad mortem injustè damnati vices subire. *Lesf. n. 30.* vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Lesf. loc. cit. Lopez 1. P. c. 65.* Item servire peste infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto se præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Lesf. n. 31. & 35. Fill. l. c. Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 1. n. 3. Lugo l. c.* Ubi tamen everisionem illam turris, & combustionem navis, (si quidem nulla sit spes evadendi) timidè, & non nisi ex gravissima, v. g. boni publici causa, videtur concedere, v. *num. 51. c. 52. & c. Malderum Tract. 3. c. 1. Dub. 19. Dian. P. 5. Tract. 4. Resol. 26. Fagund. P. 5. c. 11. num. 6. & seqq.*
 II. Etsi virgini non liceat ad castitatem servandam directè se occidere, licet tamen ei certo

» certo periculo mortis se exponere, etiam
 » pro sola integritate corporali, licet rationabi-
 » liter præsumeret se non consensuram: quia
 » integritas ista magni æstimatur, v. *Laym. l. c.*
 » III. Reo licet non fugere, imò etiam sponte se
 » sistere Judici plectendum; licet positivè seipsum
 » perimere non possit, etiamsi à Judice id ei
 » committatur, vid. *Less. n. 25. 26. & 28. Lugo num. 89.*
 » contra *Vasq. T. 2. D. 173. c. 3.*
 » IV. Etli Carthusianus in extrema ægritudine
 » possit servare vitam vescendo carnibus, idque
 » probabiliter ei tum liceat, (atque adeo non pec-
 » cet, qui inscio præberet cibos ex carnibus, *Sanch.*
 » *Dian. P. 8. T. 7. R. 70.*) licitè tamen & laudabiliter
 » etiam tum omittit, cum certo periculo mortis,
 » ut contra *Vasq. & Gran.* docet *Dian. P. 5. T. 4. R. 4.*
 » ex *Vict. Lorc. & c.* quia rationabiliter negligit
 » vitam pro bono communi Ordinis, *Lugo n. 33.*
 » contra *Azor & Escob. T. 6. c. 7.* ubi docet, teneri
 » carnibus vesci, si exigit necessitas, ita ut aliter
 » vitam conservare non possit: quod *Sanch. Conf.*
 » *L. 5. c. 1. D. 35.* cum aliis sex ita distinguit: Si neces-
 » sitas vescendi sit ab intrinseco v. g. morbo, ex quo
 » iudicio Medicorum convalescere non possit,
 » nisi esu carnium, ait probabiliter esse, non teneri
 » vesci, (tamen si licitè possit) quia morietur natu-
 » raliter ex morbo, cujus ipse non est causa: Si verò
 » fit ab extrinseco (v. g. si ob inopiam aliorum cibo-
 » rum fame moriendum esset) teneri vesci, quia
 » mors illa, cum sit violenta, ipsi imputaretur.
 » V. Licet carnem vigiliis & inedia moderatè
 » affligere: qui autem advertens vitam iis notabi-
 » liter minui, nihilominus continuaret, peccaret
 » graviter, ut notat *Laym. n. 5.* ex *Cajetan.* Et si hic
 » multi ob bonam fidem, & zelum Deo placenti
 excu-

excusentur, v. *Bonac. Tom. 2. de Restitut. D. 2. Q. ult. cc*
Secl. 1. P. 5. n. 9. Fill. l. c. Lugo num. 32. 33. 36. &c. Ubi *cc*
 rectè notat, aliud esse procurare abbreviationem *cc*
 vitæ, seu mortem positivè sibi afferre; aliud *cc*
 permittere, vel periculum ejus subire, vel *cc*
 non adhibere media ad avertendam: prius ait *cc*
 esse illicitum, v. g. pœnitentiis indiscretis, *cc*
 carnisque macerationibus vitam notabiliter *cc*
 abbreviare; posterius verò sæpe licere, ideòque *cc*
 non teneri Carthusianum carnibus vesci, *cc*
 nec aliquem alium uti pretiosâ & exquisitâ medi- *cc*
 cinâ, ad mortem vitandam; nec Secularem *cc*
 relicto domicilio quærere salubriorem aërem *cc*
 extra Patriam.

VI. Excusantur ægri, qui paulò ante mortem, *cc*
 causâ humilitatis vel boni exempli, petunt humi *cc*
 collocari, quia non intendunt vitam abbreviare. *cc*
 v. *Vasq. l. c. Addit Laym. n. 5.* non teneri quenquam *cc*
 mediis extra-ordinariis, & nimis duris, v. g. *cc*
 abscissione cruris, &c. vitam conservare; *cc*
 nisi tamen ea communi bono sit necessaria, *vid. cc*
Lesf. l. c. Sanch. d. 34. ubi dicit, infirmum in periculo *cc*
 mortis, si sit spes salutis, non posse medicamenta *cc*
 respuere. Non videtur tamen virgo ægrotans *cc*
 (per se loquendo) teneri subire manus Medici, vel *cc*
 Chirurghi, quando id ei gravissimum est, & magis *cc*
 quàm mortem ipsam horret. *Escob. E. 7. Cap. 8. cc*
 x *Turrian. Sum. P. 1. c. 263. Dub. 5.*

Resp. 2. Non licet se mutilare, nisi sit neces- *cc*
 sarium ad conservationem corporis totius; *cc*
 quia nemo est suorum membrorum absolutè *cc*
 dominus. *Lesf. D. 14. Unde resolves:*

I. Non licet se castrare ad conservandam *cc*
 castitatem, vel ad sedandas tentationes; quia *cc*

E f

hoc

- » hoc ad eum finem non est necessarium. *S. Th. 2. 2. q. 65. art. 1. Less. l. c. Molin. Fill. q. 3. & c.*
- » II. Peccant Parentes, qui filios etiam consentientes castrant, ut sint utiles cantui. *v. Laym. n. 2.*
- » • *Quæres.* An sepeliendus sit in loco sacro, qui seipsum occidit.
- » *Resp.* Id vetant Ecclesiæ Canones : qui tamen non sunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia, vel passione gravissimæ tristitiæ, turbatâ phantasiâ id fecerunt ; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd si constet quempiam seipsum occidisse, & dubitetur, utrum deliberatè, an ex animo turbato factum sit, in praxi privatur sacrâ sepulturâ, cum præsumatur secundum opus externum voluntariè esse factum : nisi tamen ex circumstantiis contrarium colligatur : Si verò dubitetur, à se ipso, an ab alio *v. g.* si præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præsumitur finè evidentibus indiciis. *Molin. T. 3. D. 20. v. Laym. n. 8. v. etiam Escob. E. 7. c. 8.*
- » ubi dicit, eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, si vivus ex loco discessit, non esse privandum Sepulturâ Ecclesiasticâ.

A D D E N D A.

- » 170 Q. 176. *Quanta sit obligatio servandi vel prolongandi vitam.* R. §. I. Circumcelliones hæretici tempore Constantini Imperatoris asserebant quemcunque hominem se interimentem esse Martyrem, sed damnati sunt in Conc. Bracharensi, uti refert *Lugo de Just. D. 10. n. 1. & Mendo in Stat. d. 4. n. 43.* unde relicto illo infano errore dicendum est, quandoque esse gravem, quandoque nullam obligationem servandi vitam vel prolongandi, uti explicat *Busenbaum*, quibus adde seqq.

§. 2. Quamvis possit aliquis mortem sibi directe 775
ex bono fine optare, v. g. ut liberetur ærumnis
morti ipsi æ qualibus, aut ut peccatis sit liber, uti
cum aliis docet *Tambur. Lib. 5. c. 1. §. 3. n. 34*, tamen
nemini licitum est directe sibi mortem inferre.
Ratio disparitatis est, quia actus optantis est
inefficax, id est, sistit in desiderio, quod suam mora-
litate desumit à motivo, quod potest esse bonum,
neque tendit in læsionem alicujus Juris alieni,
nam pro talibus circumstantiis præsumitur Deus
consentire seu non reprobare tale inefficax deside-
rium: è contrà occisio suâ esset actus efficax
tendens ad ipsum effectum externum mortis, quo
læderetur Jus, quod habet solus Deus in vitam
nostram. Neminem autem ad peccatum vitandum
posse se occidere, latè probat *Bonæspei in Noctua*
Dub. 21. n. 660; idem tenent *Diana P. II. T. I. R. 23.*
& *Lugo num. 23.*

§. 3. Non est eadem obligatio vitam prolon- 772
gandi, quæ est non abbreviandi seu conservandi,
ita *Pasq. in Praxi Jejun. Decis. 27. Sanch. in Conf.*
L. 5. c. 1. D. 33. Gobat in Quin. T. 5. c. 1. n. 30. Ratio est,
quia vitam prolongare importat singulare studium,
ad quod non tenemur, è contrà non abbreviare
& conservare importat commune tantum studium,
ad quod tenemur: unde non est idem non prolon-
gare & abrumpere vitam, uti rectè *Victoria Rel.*
de Temper. n. 9, qui cum *Pagund.* docet, quamvis
Medicus diceret aliquem, v. g. utendo vino, posse
ad decem annos vitam prolongare, tamen posse
ex mortificatione abstinere.

§. 4. Omnes docent non licere abstinere, v. g. 773
à vino, directe eâ intentione, ut etiam horâ citiùs
moriatur, *Lugo num. 32. Gobat num. 32*, quia
nemo etiam ad horam est dominus vitæ suæ:

Hfz

Idem

Idem tamen *Lugo* num. 31. docet strangulandum posse prius abstinere à cibo, ut sic debilius citius suffocetur, quod *Gobat* n. 75. dicit esse probabile, se tamen non suaturum, nisi esset periculum desperationis aut blasphemiae.

774 §. 5. Licitum est abstinere à parte etiam communis cibi & potus, quamvis mors inde sequatur citius, dummodo sumatur, quod necessarium est ad conservationem individui, *Sanch.* n. II. *Pasq.* num. 8. *Lugo* n. 34. *Gobat* n. 40. Ratio est, quia sic non tollo, sed tantum non prolongo vitam, ad quod non teneor, habens finem bonum, qui est utilitas spiritualis prævalens corporali, & ita fecerunt sancti viri: quod si hoc licitum non esset, peccarent plurimi per studia & artes laboriosas nativum calorem consumendo, nam sic etiam minuitur vita; unde universaliter docet *Grana.* apud *Dian.* P. 5. T. 4. R. 33. movendum non esse scrupulum, etiamsi quis pœnitentiis, vigiliis, mortificationibus ad obsequium Dei vitam suam abbreviet, hoc enim spectat ad gubernationem vitæ, quæ nobis à Deo commissa est, ut ita possimus illâ uti ad exercitium virtutum, & ad majorem in cælo obtinendam gloriam: hinc potest quis Religionem ingredi, nec tenetur ex illa aut è Novitiatu egredi, etiamsi advertat abstinentiam aliâque similia nocere valetudini, & sic abbreviandam vitam, *Lugo* n. 34. *Gob.* n. 54. Consequenter non tenetur Religiosus petere victum à communi diversum, licet communis noceat valetudini, *Gob.* n. 60; nec salubriorem locum, quamvis in eo, in quo est, minus diu sit victurus, *Vict.* *Sayr.* *Gob.* num. 59. Quod idem rectè asserunt etiam de homine sæculari *Vict.* & *Lug.* num. 36, quia applicatio rerum valetudini noxiarum aut

omissio

Omissio valetudini utilium à sapientibus non cen-
setur occisio sui, quando fit ex causa proportionata
statui suo, vel Sanctorum exemplo conformi:
Si tamen victus ordinarius inferret Religioso
grave incommodum, teneretur Superiori indi-
care, ut præveniretur majoribus incommodis,
non autem teneretur indicare, si tantum causet
leviora incommoda, uti catharros, somnum
inquietaorem &c. *Gob. n. 65. & 66.* Quod si indicarit,
& non provideatur, debet acquiescere & permit-
tere, quidquid secuturum est.

§. 6. Nemo, nisi postulet necessitas Reipublicæ 775
vel Ecclesiæ, teneretur vitam conservare mediis
extra-ordinariis aut pretiosis, *Sanch. Vict. Sayr. Lug.*
n. 36. Gob. n. 34. Ratio est, quia non tenemur conserva-
re nisi mediis ordinariis, secundum dicta *L. 2. n. 201;*
imò *Vict. n. 1. & Sayr. L. 7. c. 9. n. 28.* dicunt hominem
non teneri conservare vitam medicinis, quia
incertum est, an eam non plus minuant quam
prolongent: Similiter docet *Sanch. n. 4.* neminem
teneri quotannis sumere medicinam, v.g. ad præ-
cavendas febres, quamvis esset probabile peri-
culum febris & mortis, hæc enim non sunt ordi-
naria media vitam conservandi: addit tamen *n. 5.*
omnes teneri, dum ægrotant, si commodè possint,
consulere Medicos, & uti cibis salutaribus, quia
hæc sunt media ordinaria & facile parabilia,
ideoque etiam *Boudevvins P. 2. Q. 8.* dicit ægrum
periculosè laborantem, cui copia est Medicorum
& mediorum, teneri illis uti, si aliter sanari
non possit: addit *q. 9.* quoties notabile periculum
imminet ex omissione consilii, teneri ægrum
in licitis & honestis obedire Medico.

§. 7. Docet idem *Boudevv. quæst. 12.* si notabile 776
corpori damnus vel vitæ periculum imminet,

teneri Patientem admittere etiam inspectionem corporis ; rationem dat, quia erubescencia, quae deterret, habet ortum à peccato, & vincenda est per mortificationem, nam ratione illius, quod culpâ nostrâ contraximus, non est nobis licitum aliquid contra Jus, quo Deus nos obligat ad conservandam vitam : *Nav. tamen, Lefs. Baldel. Bonac. J. Sanch. Tambur. §. 4. n. 25.* cum *Busenbaum* docent puellæ licitum esse negligere curationē sui morbi, ne tangatur in partibus inhonestis, quia nemo tenetur admittere curationem, à qua non minus abhorret quàm ab ipso morbo: notant tamen rectè *Turrian. & Dian. P. 5. T. 3. R. 158.* teneri admittere sibi applicari medicinas ab alia honesta femina.

777 §. 8. Licitum est respuere medicinas, ut sic tolerantur graves doloris citra periculum mortis, *Sanch. n. 8, & sic Ludovic. de Ponte* rectè *Lamparin* in ejus vita L. 3. c. 4 §. 8. fecit, ut medicina non applicaretur oculo, quem falsus humor planè eripuit.

778 §. 9. Si tanta sit dejectio animi & appetitus, ut æger non nisi per summum laborem & cruciatum possit cibum aut potum sumere, *Vict. supra* excusat eum à mortali, si respuat, licet mors inde sequatur, quia tum est quædam impossibilitas moralis, quod maximè valet, si sit spes exigua vitæ.

779 §. 10. Damnatus à Judice, ut fame vel siti pereat, potest rejicere victum aut potum oblatum, ut docent *Lefs. de Just. L. 2. c. 9. n. 24. Laym. L. 1. T. 4. c. 18. n. 9. Gob. num. 68.* Si autem per vices repetita sic possit tandem evadere mortem, *Lugo num. 30. & Gob.* dicunt teneri admittere, sed si sententia sit justa, videtur non teneri, potest enim permittere illius in se executionem, uti potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum,

ut docent *Sot. Azor, Mald. Lesf. & alii* apud *Dian.*
 P. 5. T. 4. R. 41. contra alios : imò *Lesf.* aliique
 cum *Lug. n. 38.* docent licere se Reum offerre Judici,
 ut secundum Justitiam de eo disponat: an autem
 liceat se, v.g. è turri præcipitare, ne acerbiorè morte
 afficiatur, videri potest *Lugo num. 50.*

§. 11. Si Titius injustè ad mortem damnetur, 780
 potest alius ex motivo alicujus virtutis loco illius
 se offerre, ut colligitur ex dictis *Lib. 2. num. 177.*
 Si autem Titius justè damnetur, non potest se
 offerre alius, quia sic Judicem volentem justè occi-
 dere nocentem, induceret ad injustè occidendum
 se innocentem, *Lugo num. 49. Tamb. L. 6. c. 2. §. 2. n. 5.*

§. 12. Si damnato ad mortem præcipiatur, 781
 ut exequatur in se sententiã, v.g. venenum bibat,
 venam sibi aperiat, se in ignem conjiciat, potest,
 si velit, illa facere, ut potest in se exequi pœnam
 exilii, quia tum constituitur Minister publicus
 suæ necis, ut docent cum aliis multis *Haunold.*
de Just. T. 1. T. 2. n. 613. & *Illsung T. 4. D. 3. num. 66.*
 contra *Salas, Lesf. Lug. n. 25. Busenb. & alios* apud *Dia.*
 suprã R. 39 ; item potest facere omnia, quæ ipsi
 implicite præcipiuntur, v.g. scalas ascendere ;
 si tamen non jubeatur, non potest seipsum dejicere
 è scalis, quia sic se occideret autoritate propriã,
 & hoc tantum vult *S. Th. 2. 2. q. 64. art. 5. ad 2.* ut rectè
Illsung ; posse tamen, etiam si non jubeatur,
 collo circumligare funem, docet *Tamb. §. 1. n. 5,* quia
 hoc habet se indifferenter & remotè ad mortem.
 Quod si tamen nollet talia in se exequi, non obli-
 garetur, quamvis juberetur, quia nimis durum
 videtur aliquem sui ipsius carnificem agere, ita
 omnes communiter cum *Diana Resol. 40.*

§. 13. Catholico optanti Martyrium licitum est 782
 non fugere è carcere, quamvis posset commodè,

Ff4

quia

quia vix aberit scandalum; & quamvis abesse
tamen professio Fidei & testificatio fidelitatis
in Deum est sufficiens causa in eis circumstantiis
permittendi occisionem suam: quando autem
Christus Matth. 5. dicit: *Si vos persecuti fuerint
in una civitate, fugite in aliam, vel non mandatur
sed dicit, quid facere possint; vel si mandatur
mandat illis, qui ad propagationem Fidei erant
necessarii: item non mandat hoc carcere clausis
sed adhuc à carcere liberis, quando nondum est
ocasio proxima profitendæ Fidei & testificandæ
suæ in Deum fidelitatis. Vide Lugo num. 47.*
Non esse autem licitum ex sola cupiditate Martyrii
se ingerere in Martyrium, rectè docent *S. Th. Cap. 1.
Sanch.* aliique cum *Gob. in Quin. T. 5. c. 18. n. 51.* unde
nec absque necessitate licitum est infidelibus dari
occasionem suam occidendi; ex justa tamen causa
id liceret, uti rectè *Lugo n. 39.* apud quem circa ista
posunt plura videri.

783 §. 14. Circumforanei sumentes venenum,
ut ostendant efficaciam sui remedii, non peccant
graviter, si valetudinem non vitient notabiliter,
quia periculum vitæ excusatur per remedium
moraliter certum, *Dicast. Tamb. §. 2. n. 12. Dian. R. 1.
& alii.*

784 §. 15. Posset mulier non potens parere admitti
excisionem, ut infans baptizaretur, saltem
si aliqualis spes evadendi affulgeret, ad hoc tamen
non obligatur, *Boudevv. Quæst. 20.* quem casum
doctè tractat *Rayn. de ortu infantium per sectio-
nem Cæsaream, ubi dicit spem semper affulgere,
nunquam sectionem esse per se lethalem, cuius ipse
tradit praxin. Quòd si infans in utero mortuus sit,
docet *Boudevv. supra, matrem non teneri, ut vitam
conservet, ejus excisionem pati.**

§. 16. Dubium est, an tenearis admittere, v. g. 785
 sectionem rupturæ, vel tibie abscissionem, si præ-
 videas te alioquin ideo moriturum; aliqui affir-
 mant, quia non es dominus vitæ tuæ: alij negant,
 quia nemo tenetur media extra-ordinaria &
 valde difficilia adhibere ad conservandam vitam:
 quod si tibi à Superiore graviter mandaretur,
 secundum *Navar. Lesf. & alios* tenereris, quia
 obedientia etiam ad res arduas obligare potest:
 secundum *Salon. Sot. Dicast. Lug. Dia. Burgh. Cent. 2.*
Cas. 39. non tenereris, quia restam arduæ, quæ
 communiter humanam fragilitatem superant,
 suntque ferme æquè acerbæ ac mors ipsa,
 non cadunt sub obedientiam: excipiunt tamen,
 nisi talis homo esset necessarius Republicæ vel
 Communitati, remedium verò foret certum &
 securum, tum enim putant teneri admittere:
 omnes illæ sententiæ sunt probabiles.

§. 17. Potest quis sibi amputare manum, ut liber 786
 catenâ evadat mortem, pars enim meritò postpo-
 nitur toti, *Lugo num. 21. & 22. Steph. T. 4. D. 5. N. 6.*
 Potest etiam quivis alius tibi hoc facere cum tuo
 consensu, *Hurtad. & Dian. in Comp. v. Homicidium.*
Num. 10.

§. 18. An & quomodo liceat militi navem, 787
 in qua est, ne in manus hostium veniat, accendere,
 aut turrim evibrare, prævidens se certò occidendū,
 videri potest *Mendo D. 4. Q. 6.* ubi tanquam proba-
 bilius defendit esse illicitum: *Lugo à num. 51.* putat
 in causa boni publici esse licitum, si ab hostibus
 eras occidendus.

DUBIUM II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem,

- 783 **R** *Esp.* Extra causam necessariæ defensionis, de quo infra, nulli id licet, nisi auctoritate publicâ, & Juris ordine servato, ut patet
- Exod. 22. Et Rom. 13. Unde resolves :
- I. Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehensas, quia ad id non habent auctoritatem publicam, & Leges Civiles id permitrentes, à Jure Canonico sunt correctæ, tanquam iniquæ. Secus est de proscriptis, quos occidendi cuius auctoritas publica datur : idque non injustè, cum ad Reip. defensionem sit necessarium. Peccant tamen, qui non ex zelo Justitiæ, sed odio, aut privatæ vindictæ causâ faciunt. v. *Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 1.*
- II. Peccat Princeps, vel Magistratus, (regulariter loquendo) v. *infra L. 4. c. 3. Dub. 1.* qui occidi jubet Reos non citatos vel non auditos, vel non damnatos, etsi privatâ scientiâ constet esse nocentes : quia ex Jure naturæ, actus publicus fieri debet ex scientiâ & auctoritate publicâ, v. *Cajet. v. Homicidium. Fil. Tr. 29. n. 27. Bonac. T. 2. de Restit. D. 2. Q. ult. S. 1. P. 2. n. 7. Et infra L. 4. c. 3. D. 1.*

A D D E N D A.

- 789 Q. 177. *An liceat marito occidere uxorem in adulterio deprehensam.* R. Non licet, hinc ab *Alex. VII.* damnata est hæc propositio 19. *Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* Circa quam damnationem notanda sunt aliqua,

§. 1. *L. Patri. 20. ff. ad Leg. Jul. de adult. datur Jus occidendi adulterum cum filia peccantem: ibidem L. Si adulter, & L. Marito, etiam conceditur potestas occidendi adulterum cum sua uxore deprehensum: item in quibusdam Regnis permittunt Leges maritis occidere uxorem non gravidam in adulterio deprehensam, uti referunt Lugo de Just. d. 10. n. 84. & Mendo in Stat. d. 3. q. 2. n. 17. Putantque multi Juristæ apud illos, item T. Hurt. & Caram. apud Nicol. Du Bois ad hanc propositionem damnatam, quod quibusdam etiam aliis apud Lugo videtur probabile, illos non peccare, quia videntur facere autoritate publicâ, quam à Legibus accipiunt, per quas videntur statui Ministri Justitiæ, Papa autem tantum damnat, si fiat autoritate propriâ. Opposita sententia est omnino tenenda, quam plurimi sequuntur cum Lugo n. 91. Mond. n. 21. Barbosa, qui refert pro ea Authores 48: probatur autem ex Jure Canonico, nam Nicolaus I. Cap. Inter hæc, 33. Quæst. 2. expressè declarat ejusmodi occisionem non licere secundum Leges Ecclesiasticas, esto liceat secundum Civiles, quæ non tollunt rationem culpæ, nec reipsa dant in conscientia Jus sic occidendi, sed tantum volunt, ut talis occidens non possit in foro externo puniri, permittunt enim impunè fieri, ut indulgeant vehementi & justo dolori, unde etiam rectè notat Lugo n. 96. eum, qui occidit ejusmodi adulterum Clericum, licet peccet, tamen non incurrere excommunicationem, à qua excuset vehementia justî doloris, qui impellit.*

§. 2. Leges Civiles, quæ darent facultatem 790
 autoritate publicâ occidendi adulterum aut
 adulteram, essent iniquæ, adeoque nullæ, Molin.
 Lugo num. 91. Ratio est, I. Quia permittunt
 occidi

occidi Clericum uti Laicum, est autem contra Jus Ecclesiæ, si potestas laica se constituat Judicem Clerici. 2. Quia quando delinquens capi potest, audiri, & servato ordine Juris condemnari, Jus Naturæ dicitur ita esse faciendum, nisi forte esse grave periculum in mora, aut aliæ circumstantiæ honestarent: hinc docent *S. Antonin. Sanch. & alii* cum *Lugo* num. 99. nè Judici quidem licere aliter procedere, si inveniret adulterum cum sua uxore, atqui ita est in nostro casu, oppositum autem est de Bannitis, uti dicitur num. 794. ergo. 3. Est contra Charitatem, aliquem extra gravissimam necessitatem occidere, qui scitur esse in mortalibus nec per tempus posse ad gratiam se disponere, hoc autem hic fieret, ergo. *Si dicas*, Deum Num. 3. concessisse potestatem Propinquis & Cognatis occisi, ut interficerent homicidam. & Id potuisse Deum, qui est Dominus absolutus vitæ & necis, deinde illa potestas à Deo data præsupponebat aliquam sententiam Judicis, uti ostendunt *Lycus* & *Lugo* num. 98.

791 §. 3. Ex his patet propositionem relatam rectè esse damnatam, dicit enim licere privata auctoritate, quod est omnino improbabile.

792 Q. 178 *An banniti publici grassatores vel criminosi possint ubique & promiscuè ab unoquoque occidi.* & Banniti dicuntur, qui publicâ auctoritate declarati sunt rei mortis, & de his aliisque criminosis resolvuntur seqq.

§. 1. Peccaret mortaliter filius, qui patrem suum bannitum occideret, quia id graviter repugnat charitati ex Lege naturali debitæ Parentibus, *Tambur. L. 6. c. 1. § 4. & alii.* Idem dicit *Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 2. n. 2.* de Parentibus respectu filiorum, de

de uxore modo posset, à filio, quæ est §. 2. gravit contra Cap. prohib justas Cleric peccar §. 3. occide tate e in illo potest. marita ritas e nec ca comm non f atque §. 4. Princi in alie sumpt torio Ratio sub alt invito illum tus, cu tentiæ

de uxore respectu mariti ; si tamen pater nullo modo aliter ab armis contra Patriam averti posset, putant *Jul. Clarus, Dicast. & Lay.* posse occidi a filio, quia prævalet bonum universale Patriæ, quæ est communis omnium mater.

§. 2. Clericus in majori Ordine constitutus 793 graviter peccat, si occidat bannitum, est communis contra *Riccium*. Ratio est, quia Ecclesia *Cap. Sententiam, ne Clerici vel Monachi*, graviter prohibet Clerico, ne se in causas sanguinis etiam justas immisceat, ideòque *Sot. & Tol.* putant etiam Clericum in minoribus Ordinibus constitutum peccare leviter, si talem bannitum occidar.

§. 3. Reliquis hominibus privatis licitum est 794 occidere bannitum, quia quivis publicâ auctoritate est constitutus Minister publicus Justitiæ in illo exequendæ ; cur autem à Republica fiat potestas hos occidendi sine peccato, è contrâ peccet maritus occidens adulterum vel uxorem, disparitas est, quia banniti sunt Reipublicæ hostes, qui nec capi nec accusari possunt, ideòque ob bonum commune conceditur ea facultas ; adulteri autem non sunt Reipublicæ hostes, & possunt capi atque accusari.

§. 4. Bannitus potest occidi solum in territorio 795 Principis, qui illum proscripsit, non autem in alieno, nisi ex tacito vel rationabiliter præsumpto consensu alterius Principis, in cujus territorio est, ita communior cum *Moya T. 6. D. 3. Q. 3.* Ratio est, quia existens in territorio alieno est sub alterius potestate, ergo si occidis hoc altero invito, facis huic injuriam, imò & bannito, quia illum occidis sine legitima auctoritate Magistratus, cui nunc subest: quia tamen AA. contrariæ sententiæ, quos referunt *Lay. suprâ, Dia. P. 5. T. 4. R. 24.*
Moya

Moya num. 2. & 3. putant communiter adesse consensum tacitum alterius Principis, ideo absolute docent licitum esse occidere in alieno etiam territorio: Bannitus autem à Papa potest occidi ubique, uti docent *Fill. Escob. Dian. supra, Moya* n. 1, quia Papa habet Jurisdictionem per totum mundum, saltem indirectam etiam in temporalibus, quantum necesse est ad administrationem spiritualium, uti tenent Catholici omnes, & demonstrat *Suarez* contra Regem Angliæ Lib. 3. c. 23.

796 §. 5. Si quis necdum sit bannitus, quamvis sit publicus Grasator & raptor, per se loquendo, non potest à quovis occidi, est contra *Dian. supra*. Ratio est, quia necdum publicâ authoritate est condemnatus, ergo qui occidit, privatâ authoritate occidit, ergo graviter peccat.

797 §. 6. Licetoribus vel satellitibus non est licitum occidere malefactorem, quem jussi sunt comprehendere, & qui se opponit, ne comprehendatur, nisi concurrant hæc sex circumstantiæ, I. Debent lictores habere certum & speciale mandatum à Magistratu de capiendo illo: 2. Capiendus debet armatâ manu resistere: 3. Crimen debet esse atrocissimum & capitale: 4. Capiendus non debet posse ullo alio modo capi: 5. Debent ab ipso, si evadat, graviora mala timeri: 6. Capiendus debet de crimine sufficienter esse diffamatus. Si horum unum desit, non est licitum occidere volentem se ex eorum manibus eripere, ita *Jul. Clarus, Facinor. Farinac. apud Dian. P. 8. T. 7. R. 44.*

DUBIUM III.

An & quomodo liceat occidere privatâ auctoritate iniquum aggressorem.

Resp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, ^{cc 728} & aggressorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honestè agendam tibi sunt necessaria, ut bona temporalia, honores, pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias & occidas: ita tamen, ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ; hoc est, non inferendo majus damnum, nec utendo majore vi, quam necessarium est ad arcendam injuriam. Ita communitè. S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. Molin. & c. Les. L. 2. c. 9. n. 44. Unde resolves:

I. Non licet Reo occidere Ministros Justitiæ, à quibus ad carcerem, vel ad supplicium trahitur, uti nec licet id proscripto, ut notat ex communi Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 2. quia non sunt iniqui aggressores.

II. Etsi ob contumeliam aliquam, v. g. si viro honorato dicatur, *mentiris*, non liceat alterum occidere, eò quòd aliter repelli possit, ac soleat. Les. n. 78. Azor. Hurt. & c. Dian. P. 5. T. 4. R. 12. & 13. licere tamen, si aggressor fustem, vel alapam viro valde honorato impingere conatur, quam aliter avertere non posset, docent cum Dian. R. 4. Les. num. 77. Hurtad. & alii 12. Verùm & hoc videtur in praxi periculosum.

III. Si fuste, vel solo vulnere, vel amputatione brachii vel aliter arcere injustam vim potes, non

» non licet occidere. Unde si quis sit persona talis
 » cui non sit dedecus fugere, debet fugere potius,
 » si potest, & salvare se: secus autem, si turpe sit
 » fugere, v.g. Viro nobili, vel Officiali bellico,
 » nisi rursus hic & nunc id tali turpe non esse,
 » ob præstantiam inuasoris, vel alias ejus quali-
 » tates, v.g. quia ebrius est, vel amens; talem enim
 » occidere non licet, quando potest fugere. *Mol.*
 » *Dian. R. 9. v. Laym. c. 3.*
 » IV. Non licet occidere furem ob res exiguas:
 » licet autem, si quis auferat honorem valde nota-
 » bilem aut bona magni momenti: nisi tamen
 » aliâ viâ, v.g. Juris, vel aliter arceri aut recuperari
 » possint. Quare quando Jura significant, furem
 » nocturnum occidi impunè, non autem diurnum,
 » præsupponunt, quòd plerumque nocturni
 » non possint aliter arceri, diurni autem possint:
 » alioqui enim, si nocturnus potest capi, non debet
 » occidi; & si diurnus non potest capi, nec repeti
 » ab eo, quod aufert, nisi occidendo, id licet.
 » ea tamen non debent esse parvi momenti, &
 » minimum unius aurei, secundum *Molin. Tom. 4.*
 » *T. 3. D. 16. n. 7. v. Laym. c. 3* vel potius secundum alios
 » apud *Dian. P. 5. T. 4. R. 18.* duorum: quanquam &
 » hoc *Diana l. c.* nimis laxum videatur: imò *Bonac.*
 » *de Restit. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. 10.* rem non magni
 » valoris hic censet, etsi sit trium vel quatuor
 » aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) usurpet
 » vidente ac resistente Domino, aut custode, aut
 » huic vim faciat. V. G. Repetentem incipit
 » ferro invadere, permittunt eadem *Bonac. Dian.*
 » *Et c. l. c.* uti etiam si dubium sit, an res possit aliter
 » servari, aut recuperari, *Bonac. l. c.* quia nemo
 » (inquit) tenetur se exponere periculo amittendi
 » res suas. *Vid. Laym. c. 3. Navar. Less. D. 11. Dian. l. c.*
 » V. Proba-

V. Probabilius est, hæc etiam licere Clericis & Religiosis, ob bona temporalia : Jura verò in contrarium afferri solita, intellige, quando non servatur moderamen inculpatæ defensionis. *Laym. l.c. Tann. Tom. 3. D. 4. Q. 8. D. 4. Escob. E. 7. c. 8.* Ubi etiam docet ex *Tanner. n. 68.* licere virgini occidere invasorem pudicitiae, si violationem nequeat aliter evadere.

VI. Cùm tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest quis ex charitate ei parcere, & injuriam potius pati, sed non tenetur, eò quòd alter, suâ malitiâ, sit in isto periculo. *Layman ibidem.*

VII. Non licet occidere, si injuria jam est contracta, vel aggressor jam fugit : quia id non esset se defendere, sed vindicare, ut docet *Tol. Rodrig. Sed Henriq. & Navar. Cap. 15. num. 5.* *Fernandez P. 1. c. 9. §. 1.* dicunt, si læsus magnam faceret jacturam honoris, nisi fugientem mox persequeretur, posse eum persequi, & percutere, quantum esset satis ad defensionem honoris: quod *Laym. Bonac. Less. n. 79. & 80.* *Fill. Lugo &c.* putant practicè vix posse fieri sine vindicta; etsi speculativè videatur esse probabile, *v. Dian. P. 2. T. 1. R. 15.* Concedit tamen *Lugo, Mol. Less. n. 74. &c.* cum *Dian. P. 8. T. 7. R. 47.* licere furem fugientem v.g. cum equo tuo, concessere telo vel sagittâ; quia invasio adhuc durat. Etsi verò id non liceat, postquam in tutum se recepit, si tamen per Judicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum, ubi illa detinetur, eamque tibi vindicare, & si alter vi impediat, vim vi repellere. *Tanner. Less. num. 45.* *Mald. Hurtad. Dian. P. 5. T. 4. R. 37.* Et *P. 8. T. 7. R. 47.*

VIII. Ad defensionem vitæ, & integritati
 membrorum, licet etiam filio, Religioso &
 subdito, se tueri, si opus sit, cum occisione,
 contra ipsum Parentem, Abbatem, Principem
 nisi fortè propter mortem hujus secutura esset
 nimis magna incommoda, ut bella, &c. *Sylv.*
Bonac. P. 8.

IX. Licet quòque occidere eum, de quo certò
 constat, quòd de facto parat insidias ad mortem
 ut si uxor v. g. sciat se noctu occidendã à marito
 si non potest effugere, licet ei prævenire. *Navar.*
Lefs. n. 45. Fill. T. 29. n. 39.

X. Hinc etiam dicunt alii, ut *Sanch. 2. Moral.*
Cap. 39. & alii, licere occidere eum, qui apud Ju-
 cem falsã accusatione, aut testimonio, &c. id agit,
 unde certò tibi constat, quòd sis occidendus, vel
 mutilandus, vel etiam (quod alii difficiliter
 concedunt) amisurus bona temporalia
 honorem, &c. quia hæc non est inuatio, sed
 justa defensio, posito quòd de alterius injuria
 tibi constet, nec sit alius evadendi modus.
Lefs. num. 47. Tamen *Fill. & Laym.* non audent
 id defendere, propter periculum magnorum
 abusuum. *Vid. Escob. Ex. 7. c. 8. Hur. Lugo D. 10. S. 7.*
Dian. P. 8. T. 7. R. 52.

XI. Quandocumque quis juxta supradicta
 habet Jus alium occidendi, id potest etiam alius
 pro eo præstare, cum id suadeat charitas. *Fill.*
Tanner. D. 4. Q. 8. Molin. D. 18. An autem
 quando ad hoc teneatur, *vid. Lefs. L. 2. c. 9. Dian.*
Dian. P. 5. T. 4. R. 9. 14. & 20.

A D D E N D A.

799 Q. 179. Quid notandum sit circa aliquas propo-
 sitiones hæc damnatas. R. Inter damnatas ab Alex. VIII.
 sunt

sunt, 17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si Calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur. Id. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si alià vià non potest innocens damnum evitare. Præterea inter damnatas ab Innocentio XI. hæc est 30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: Idem quòque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel fustis ictum fugiat. Secundùm has damnationes, imprimis intelligenda sunt vel limitanda aliqua, quæ hic affert Busenbaum, deinde pro meliori intelligentia adde sequentia.

§. I. Quamvis secundùm prop. 17. ab Alex. VII. 800 damnatam certum sit, illicitum esse Religioso vel Clerico eum occidere, qui alioquin certò & proximè illaturus est calumniam, tamen Haunold. de Justit. T. 1. T. 2. à n. 655. Mendo in Stat. D. 4. Q. 2. aliique docent id licere Laicis sæcularibus, quod Molin. Less. Bonac. aliique cum Lugo de Just. D. 10. n. 165. dicunt esse probabile; rationem dant, quia in homine sæculari potior est fama & honor, quàm bona externa, imò quàm vita ipsa, atquè propter hæc licitum est occidere eum, qui certò & proximè aggressurus est, nisi occidatur, ergo etiam licitum est occidere propter famam vel honorem: disparitatem verò de Clericis & Religiosis assignant, quia hi ratione perfectioris statûs, quem profitentur, & ex virtute Religionis tenentur etiam

talis honoris jacturam subire pro salute Proximi,
 si id necesse sit, honor enim talis mundanus debet
 videri levis illi, qui vitam & humilitatem Christi
 propius sequitur & profitetur, ideoque censetur
 renunciâsse tali honori. Hæc sententia videtur
 amisisse probabilitatem, propter proposit. 30.
 ab *Innocentio XI.* damnatam, quæ indefinitè loquitur
 de viro honorato, abstrahendo an sit Clericus,
 an Religiosus, an Laicus, hinc absolutè tenendū est
 cum *Bonasspei* in Noct. D. 20. Et de Just. D. 19. n. 48.
Carden. in 2. Crisi D. 21. c. 2. nunquam, etiam Laico,
 licitum esse occidere aliquem, eò quòd invadat
 præcisè famam vel honorem, hinc etiam *Lugo*
 in fine addit: *In praxi vix potest occurrere casus,*
in quo id necessarium & licitum sit. Ratio est 1.
 Quia occisio infamatoris non est certum medium
 conservandi famam, imò sæpe eam plùs inficit.
 2. Quia talis defensio famæ esset in certam &
 maximam perniciem Reipublicæ, uti demonstrat
Carden. suprâ, præsertim cum quisque ex invidia,
 alio malo affectu, vel præoccupatione judicii
 sibi facilè fingeret ab hoc vel illo imminere
 proximum periculum infamiæ. Ad argumentum
 oppositum disparitas est, tum quia licèt fama &
 honor sit bonum nobilius, tamen non est ita neces-
 sarium ad communem vitam, neque ita censetur
 à nobis possideri, cum sit res, non tam honorari
 quàm honorantis; tum etiam quia bona corporis
 vel fortunarum, si semel sint amissa, recuperari
 non possunt, (si enim probabiliter recuperari
 possent per auctoritatem Judicis, non esset licitum
 occidere raptorem) è contrâ bona famæ vel
 honoris recuperari facilè possunt, saltem auctori-
 tate Judicis. Videri potest *Illung* T. 4. D. 4.
 num. 69.

§.2. Quamvis sæculari Laico licitum esset occi- 801
dere eum, qui certò & proximè parat calumniam,
si aliter impediri non posset, tamen hoc tantum
liceret, quando parat extrajudicialiter, non autem
si judicialiter vellet calumniam impingere; ratio-
nem dat *Du Bois* super prop. ab *Alexandro VII.*
damnatas post c. 11. n. 86, quia publica securitas
aliud exigit, nam in Jure habetur, & ex ratione
constat spectare ad bonum commune, ut non
impediatur accusatio, testificatio, Judicium &
Jurisdictionis executio, si autem aliquando liceret
occidere accusatorem, testes vel Judicem, meritò
deterri posset homines ab accusatione, à testi-
monio dando & à sententia ferenda, ne fortè
sub prætextu falsitatis vel iniquitatis à Reo præ-
tensæ occidi posset, hoc autem inconueniens
non esset, quamvis Laico liceret occidere alium
quàm accusatorem, testem vel Judicem:
Quinam autem docuerint licere occidere falsum
accusatorem, testem, Judicem, videri potest
apud *Moyam T.6.D.3.Q.1. §.1.*

§.3. Quando honor impetitur, non tantum verbo, 802
ut sit per calumniam, sed etiam facto, *Carden. c.2.*
art. 4. dicit, quòd liceat eum tueri armis, quamvis
postea sequatur occisio, non ad defendendum
solum honorem, sed etiam vitam vel aliud bonum
æquiparabile, ponitque hæc exempla: Titius
maritus scit adulterum certâ horâ velle ingredi
ad uxorem suam, Titius potest ei gladium oppo-
nere, ut emaneat, si autem adulter vicissim stringat
gladium viam vi facturum, si Titius aliter nequeat
arcere, potest occidere, & in hoc tuetur, non solum
honorem suum, sed Jus tori & honestatem
uxoris suæ, imò etiam vitam suam, quam adulter
eriperet, si Titius se non defenderet. Item,

si Titius fuste intentet ignominiosam percussio-
nem Cajo, qui sine gravi nota aliter declinare
non potest, potest Cajus opponere gladium, quod si
Titius vicissim gladium opponat, jam non tantum
aggreditur honorem, sed etiam vitam Caji, unde
Cajus, si aliter non possit, potest defensione etiam
occisivâ vim arcerè. Item, si deflorator virgini vim
intentet, potest virgo, si aliter nequit, arcerè vim
defensione etiam occisivâ, uti supponunt omnes
communiter cum *Lug. de Just. D. 10. S. 10*, quia in eo
non defendit solum honorem, sed etiam integri-
tatem corporis sui. Idem est in similibus casibus,
ubi non solus honor defenditur, sed etiam
aliud bonum magni momenti, neque tantum
defenditur à contumelia, sed etiam ab alia violen-
tia, ad quam arcendam quisque Jus habet,
cum vim vi repellere Jure naturali, divino &
humano sit licitum, saltem tum, quando est
proportio inter vim, quæ infertur, & vim, quæ
repellitur, uti observat idem *Carden num. 93*.

303 §. 4. Non teneris fugere invasorem, si per hoc
incurras gravem ignominiam, uti communissimè
docent Auctores, quorum 96. recenset *Vindex*
Gobati P. 2. Prop. 11, adductis plerorumque locis:
item alios plures recenset *Vindex Taberna*
in Collect. ad Prop. 7. & 8, adductis Auctorum locis
& verbis: inter illos autem Auctores sunt *Bartol.*
Bald. Jason, Felin. Tirag. Gomez, Sot. Navar. Cajet.
Tol. Salon. Henriq. Azor, Suar. Vasq. Molin. Sanch.
Valent. Less. Lugo, Laym. Bonac. Tann. Mast. Say.
Dicast. Barbos. Fill. Castrop. Carden. Herincx, Sporer,
Haunold. Illsung, Pirb. Cassens. Wigg. Bass. & alii.
Ratio autem est, quia Jus habes resistendi stando,
ne incurras tale grave incommodum. Clerici
tamen & Religiosi ordinariè debent potius fugere,
quia

quia illis non ita est indecorum, nec debent tantum
facere humanum iudicium, qui Christi mansuetu-
dinem sectantur & humilitatem profitentur, uti
notant *Hanneld.* n. 639. & *Tabern.* P. 2. T. 2. c. 25. Q. 6.
Dixi ordinariè, quia *Felin. Fill.* & *Lugo* n. 167. tenent,
si spectatis circumstantiis etiam in illos redundaret
gravis infamia, non teneri fugere, tum enim esset
iusta causa se ibi defendendi: unde à contrario
docent, homines viles & alios laicos, quibus
non est usus armorum, ideòque inde non sunt
infamandi, teneri fugere, uti & ille fugere tenetur,
etiam si ideo gravem infamiam subiret, qui
injustè laceſſivit in vaſorem, quia ratione suæ inju-
riæ tenetur procurare, ne in vaſori inde oriatur
damnum, *Lugo* num. 168. cum communiore
contra *Leſs.* Lib. 2. c. 9. à num. 107. *Petsch.* P. 268.
Quòd si quis occidat, quando sine gravi incom-
modo fugere posset, peccat non tantum contra
Charitatem, sed probabiliter etiam contra Justi-
tiam, uti dicitur P. 2. N. 305.

§. 5. Communior sententia est apud *Haun.* n. 657. 894
& *Steph.* T. 4. D. 5. Num. 17, quòd nemini liceat
repercutere neque inſequi fugientem, qui percussit,
ut repercutiat, quam sententiam multis argumen-
tis firmant *Carden.* à n. 66. *Petsch.* P. 297. *Mendo* Q. 3.
1. Quia fugiens, hoc ipso quòd fugiat, satis seipsum
arguit & subicit, honorèmq; restituit, quantum
restitui potest. 2. Quia, uti rectè *Lugo* num. 190.
talis repercussio vel inſecutio aliter non juvat
ad recuperandum honorem, nisi prout continet
rationem formalis vindictæ, quæ nunquam licita
est privatâ auctoritate, nam in æſtimatione
hominum mundanorum in tantum recuperatur
honor per repercussionem vel inſecutionem,
in

in quantum alii homines hinc æstimant animositate percussi in vindicanda injuria, ergo semper supponitur fieri vindicta, itaque per hoc non reditur honor, sed tantum substituitur æstimatio animi vindicativi, quæ apud mundanos quandoque tanti fit, quanti honor amissus, hæc tamen æstimatio est intrinsecè inappetibilis. Oppositam sententiam tenent *Henrig. & alii*, quos refert *Carden. num. 64*, qui dicunt licitum esse repercutere aut insequi ad repercutiendum, quantum necesse est ad tuendum honorem, quæ sententia etiam videtur probabilis saltem speculative, quia non est opus id fieri ex vindicta, sed potest esse intentio defendendi honorem alioquin adhuc magis perdendum in æstimatione hominum, vel etiam reparandi æquivalenter; quia tamen in praxi vix aberit spiritus vindictæ, sententia illa merito censetur non tuta in praxi, uti etiam notavit *Busenbaum*.

805 §. 6. Puella, quæ per vim ab aliquo tacta est vel osculum furtivum accepit, potest fugienti alapam infligere, non in vindictam, sed in defensionem pudicitia pro futuro, si enim non ostendat indignationem, credet amasius gratum ei hoc esse & faciet iterum, *Tamburin. Lib. 6. c. 1. §. 3. n. 7*; imò *Lugo num. 196*. dicit hanc alapam fore actum fraternæ correptionis.

806 Q. 180. Quid addendum sit circa alias propositiones hæc damnatas. R. Inter damnatas ab *Innocentio XI* etiam sunt hæc, 31. Regulariter occidere possumus furem pro conservatione unius aurei. 32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actus possidemus, sed etiam ad quæ Jus inchoatum habemus & quæ nos possessuros speramus. 33. Licitum est defendere vitam quam legatario contra injustè impediens

ne vel hereditas adeatur vel legata solvantur, se tali-
ter defendere, sicut & Jus habenti in Cathedram vel
Præbendam contra eorum possessionem injustè impe-
dientem. Circa has damnationes notanda sunt
sequentia.

§. 1. Incertum manet, quanta debeat esse summa, 807
pro cuius conservatione liceat occidere furem,
tantum enim damnatur, quod liceat eum occidere
pro conservatione unius aurei, idque regulariter,
ita ut hæc sit regula & ordinariè sufficiens materia
respectu omnium, quod manifestè falsum est,
cum aureus respectu multorum sit res levis; unde
Haunold. de Just. T. 1. T. 2. n. 653. ponit hanc regulam,
si furtum sit tanti valoris, ut illius damnum
non teneret ex charitate subire pro salvanda alte-
rius vita, tunc liceret occidere pro defensione
illius rei meæ; sed iterum manet dubium,
quantum damnum teneret ex Charitate subire
pro salvanda alterius vita, de quo tamen aliquid
dictum est Lib. 2. n. 201.

§. 2. *Carden. in 2. Crisi D. 21. n. 76.* rectè dicit 808
virtualiter damnari, quod licitum sit occidere
pro defensione rei parvi momenti, unde ut liceat,
debet esse res magni momenti, licere autem, si res
sit magni momenti, nec possit aliter servari vel
recuperari, eamque actu invadat fur vel raptor,
docent Auctores communissimè, quorum plures
quàm centum adductis locis & verbis enumerat
Vindex Tabernæ in Collect. ad Proposit. 8. suntque
inter eos *Marta, Clarus, Gomez, Covarr. Navar. Cajet.*
Bann. Sot. S. Antonin. Tol. Salon. Arrag. Azor, Wigg.
Mald. Vasq. Molin. Valent. Laym. Lugo, Bonac. Barbos.
Mastril. Bas. Sayr. Bosco, Herinck, Sporer & alii.
Rem autem magni momenti absolutè & respectu
omnium putat *Cardenas* esse valorè 40. Imperialiū,

& quod minus est, putat esse absolute parvi momenti: posset tamen res minoris valoris esse magni momenti respectivè, v.g. ad Pauperem, cui sublatâ minore quantitate tollerentur necessaria ad vitam, hinc putant *Tambur. Petsch. Pag. 291. Sporer T. 5. c. 2. n. 153.* unum vel alterum aureum esse magni momenti respectu Pauperis, cujus substantia in eo resideret; è contrâ etiam 20. aureos esse exigui momenti respectu divitis.

309 §. 3. Multi docent non esse licitum Clericis nec Religiosis occidere furem ad tuenda bona sua fortunæ, uti ipsis licitum non est occidere aliquem pro defensione sui honoris, secundum dicta n. 803, sed *Lugo de Just. D. 10. num. 175. Dian. P. 1. T. 4. R. 17. Merdo. D. 3. Q. 2. n. 16.* & alii valde multi ex citatis n. 808. tenent oppositum, quod suadetur ex *Cap. Dilecto, de sent. Excommun. in 6: Cum omnes Leges, omnia Jura vim vi repellere, cunctis sese defendere permittant, licuit ipsi Decano (si prædictus Ballivus eum bonis suis mundanis injuriosè spoliare vel ea violenter occupare præsumpserit) contra illius violentiam injuriâque se tueri.* Et quamvis Textus expressè tantum dicat de defensione per arma spiritualia, eadem tamen est ratio etiam de corporalibus, tum quia hæc facultas de Jure Naturæ competit, neque Jure Ecclesiastico est sublata, tum etiam, quia Clericus vel Religiosus Ordo non renunciat Juri, quod habet ad bona sua, quibus etiam ad vitam indiget, ergo possunt illa defendere uti Laici: è contrâ vel renunciârunt simili defensionem honoris sui, vel saltem ille tantum non est faciendus apud illos, secundum dicta num. 800, & denique de honore mentem suam satis declaravit Ecclesia, secundum dicta à n. 799, non item de bonis aliis.

§. 4. Licere occidere furem fugientem 810
 cum re mea magni momenti, si aliter recuperari
 non possit, docent plurimi & gravissimi Auctores
 ex relatis num. 808. Et apud *Moyam* T. 6. D. 3. Q. 2.
Dian. P. 5. T. 4. R. 17. Et P. 8. T. 7. R. 47, qui cum *Lugo*
 n. 179, testantur esse communem: Et idem licere
 Clericis, docent *Moya* n. 17. *Dian.* supra, citans *Tann.*
Sylv. Mald. Lesf. Becanum, & ratio communis
 pro omnibus est, quia si liceret absque vitæ peri-
 culo sic rapere aliena, multum auferetur audacia
 & malitia hominum: deinde talis fugiens re ipsa
 censetur adhuc actu aggredi bonum, quod rapit,
Illung T. 3. n. 94.

§. 5. Si ageretur de raptore strictè dicto, qui 811
 per violentiam etiam corpori adhibitam vellet
 unicum aureum eripere, *Molin. Lesf. Tamb.* dicunt
 licitum esse se tueri, etiam si necesse esset occidere,
 si vis aliter averti non posset, quia ibi non tantum
 defenditur aureus à rapina, sed etiam corpus à vio-
 lentia, de quo casu non loquitur prop. damnata,
 quod sic explicant *Lugo* num. 178. & *Carden.* n. 86:
 Si fur vi intetet rapere aureum, posse opponi
 gladium ad vim arcendam, & si fur desistat,
 non licebit plus ei facere, si autem urgeat &
 vicissim educat gladium, alter, si aliter nequeat
 eum à se amoliri, poterit (secundum illos) se defen-
 dere defensione occisivâ cum moderamine incul-
 paræ tutelæ, quia fur, secundum dicta num. 802,
 in hoc casu non tantum invadit aureum, sed etiam
 vitam propter aureum, quem injustè petenti
 non tenetur dare. Hæc sententia patitur difficul-
 tatem, nam invadens non vult vitam, sed aureum,
 ergo si invasus ex illa occasione occidat, videtur
 occidere pro conservacione unius aurei, quem
 si daret, defineret vis & non fieret occisio.

§. 6.

812

§. 6. Duæ reliquæ propositiones etiam idem rectè damnantur, quia in Repub. sunt alia media obtinendi hoc, ad quod aliquis habet Jus posse autem statim occidere illum, qui impediendo involveret Remp. infinitis turbationibus, uti patet.

Objicies 1. Vita Proximi est superioris ordinis & longè æstimabilior quàm bona fortunæ, ergo non licet tollere vitam Proximi pro quibuscunque bonis suis conservandis vel recuperandis. R. N. Conseq: Nam qua inter rem & vitam est inæqualitas, eâ favore innocentis & raptoris odio compensatur, inquit Grotius Lib. 2. c. 1. n. II.

Objicies 2. S. Augustinus de lib. arbitr. Lib. 1. c. 6. negat à peccato liberos esse, qui pro his rebus, quas contemni oportet, id est, quas homines inviti amittere possunt, humanâ cade polluantur. R. Ergo nequidem licebit occidere pro vita sua defendenda, cum etiam hanc inviti amittere possimus. Itaque loquitur de casu, quo invasor occideretur ex odio, vel quo excederetur moderamen, quia nempe res propria aliter defendi posset.

Instabis: Ordo Charitatis postulat, ut vitam Proximi præferam meo bono fortunæ. R. Ordo Charitatis tantum obligat in extrema aut saltem in gravi necessitate Proximi, in qua non est fur vel raptor, sed est in gravi sua malitia.

813

Q. 181. Quid præterea sit addendum circa occisionem aggressoris. R. Seqq. §. I. Abulensis putavit injustè invasum semper teneri occidere invasorem, quando id necesse est ad tuendam vitam suam, tum quia videtur postulare ordo charitatis, ut se præferat alteri, tum etiam, quia quisque tenetur vitam conservare per media licita, quale hic est occisio alterius: sed alii communissimè contra dicunt cum Molina & Lugo de Justit. D. 10. à n. 150.

& satis diximus Lib.2.num.177, quia nec Charitas nec Justitia obligat, per se loquendo, ut utar mediis ita difficilibus & extra-ordinariis.

§. 2. Quamvis injustus aggressor esset rationis 814
 compos adeoque in mortali, tamen Charitas non obligat, ut vitam meam corporalem deum pro ipso, nam nec ego scio, an sim in gratia, & ipse sua malitia est malus, *Lugo* num. 142, & dictum est Lib.2.n.178. Si autem sit rationis impos, v.g. ebrius, & simul in mortali, *Pont.* apud *Dian.* P.8. T.6. R.52. dicit me ex Charitate teneri admittere mortem, si credam me in gratia Dei esse, *Lugo* num. 143. & *Gob.* in *Quin.* T.5.c.19.S.1.Q.3. dicunt me tum teneri, si moraliter certus sim me esse in gratia, & ipsum esse in mortali; negant autem teneri, si de altero non sit certitudo: Et de hoc etiam dictum est L.2. n.178. Addit *Gob.* at cum *Less.* & *Tanner.* posse occidere talem aggressorem, quamvis ab eo non timeretur mors, sed sola enormis mutilatio, quia hæc inter gravissima mala numeratur: de hoc tamen vide *Vind.* *Gob.* P.2. Prop.10. à n.8. Si dicas impotem rationis non esse *injustum aggressorem*, cum non peccet. R. Per *injustum aggressorem* hic intelligi eum, qui ex parte causæ est injustus, quia scilicet me sine justa causa vult occidere, quamvis non sit injustus ex parte sua, uti rectè notat *Arrag.* in *Vind.* *Gob.* n.4, quas vide.

§. 3. Innocens, qui ad mortem capiendus est 815
 à satellitibus scientibus ipsius innocentiam, potest se defendere, etiam, si opus sit, occidendo satellites: Si tamen hi nescirent eum esse innocentem, uti communiter scire non possunt, non possunt eos occidere, quia bonum commune postulat, ut non inferatur damnum Ministris bonæ fidei publicum officium exercentibus, *Molin.* *Dicast.*
 &

& alii cum Steph. T. 4. D. 5. n. 10. Nonnemo apud Da
suprà dicit etiam incarceratum, si sciat se innocen
tem, posse occidere custodes carceris, ut evadat
si alioqui erat injustè plectendus, sed rectè contra
dicunt alii communiter cum *Lugo* D. 40. Sect. 4.

816 §. 4. An bannitus possit se defendere & aggre
sorem occidere, disputant Auctores, *Clarus* & alii
affirmant, quia utitur Jure naturali defensionis
reliqui communissimè & merito negant cum *Lo*
Lib. 3. T. 3. P. 3. c. 2. n. 3. tum quia per auctoritatem
publicam privatur Jure defensionis, tum etiam
quia alioquin illi, qui ad supplicium educuntur,
etiam possent se defendere & carnificem occidere,
ut evaderent, tum denique, quia sic dari posset bellum
ex utraque parte formaliter justum seclusà igno
rantia, quod omnes negant. Vide dicenda n. 817.

817 §. 5. Sagæ possunt verberibus & tormentis cogi
ad omittendum vel ad tollendum maleficium,
Lugo d. 10. n. 162; imò *Bon.* & alii volunt occidi posse
quia injustè aggrediuntur: *Bonaess.* de Just. d. 19. n. 23.
limitat, si moraliter certum sit esse sagam, & constet
si supervivat, esse continuaturam damna, sed
cùm hæc constare non possint, & damna aliter
per auctoritatem publicam possint impedi, &
dicendum est nunquam licere occidere, sed
rem deferendam ad Superiores.

818 §. 6. Si quis mihi struat insidias, ita ut manus ejus
tandem non sim evasurus, nisi è Patria profugiam,
non videtur licitum jam occidere, quia necdum est
actu aggressor, poteritque mutari voluntas male
ficia. Videri tamen potest *Lugo* à num. 155.

819 §. 7. Si dubites de mala intentione alterius, qui
videtur velle aggredi, quamvis essent vehementia
indicia, non est licitum eum occidere, *Molin.*
Lugo num. 152; & ratio patet, quia alter est

in certa possessione suæ vitæ , à qua non debet deijci per tuum dubium ; imò nec per probabilitatem de mala intentione: posses tamen admonere, ne quid moliretur , & facere præcautionem, quanta necessaria esset ad excludendum malum, si ingrueret.

§. 8. Circa defensionem etiam occisivam bonorum tertii contra injustum invasorem, Lugo S. 11. cum aliis tenet seqq. 1. Etiam si ipse tertius absit, licetè defendo ipsius res , sicuti ipsemet posset, si adesset. 2. Idem possum, licet ipse permittat injuriam , quia adhuc est damnum injustum alicujus mihi per Charitatem connexi ; si tamen positivè consentiret , jam aggressor non esset injustus, adeoque deberem & ego permittere. 3. Idem possum, licet iste tertius prius fuerit nocens, dummodo jam innocenter patiatur injustam invasionem. 4. Si abique gravi incommodo possim, teneor ita defendere tertium innocentem, nam Cap. *Dilecto*, de sentent. excommunic. dicitur: *Cum liceat cuilibet, suo vicino vel Proximo pro repellenda ipsius injuria suum impertiri auxilium, imò si potest, & negligit, videatur injuriantem fovere ac esse particeps ejus culpa, &c.* Pro qua sententia plurimos citat *Barbos.* in Collect. ad Can. *Non inferenda*, 23. Q. 3. n. 2. Quod si ille tertius per injuriantem conjiciatur in extremam necessitatem, observanda sunt illa, quæ Lib. 2. num. 201. diximus : Si autem non aliter tertium defendere possem, quam occidendo invasorem, si hic invadat sola bona externa , dicunt *Molin. & Bonac.* me, quamvis possim, non teneri occidere ; si autem invadat vitam , dicunt me teneri occidere pro defendenda vita tertii, sed contradicunt alii, nam

nam ipsemet tertius non teneretur occidere in-
 vasorem, uti dictum est n. 813; & ratio hic præterea
 est, quia uterque est mihi æqualiter proximus, &
 in vasor adhuc est in majore periculo salutis, ergo
 Caritas suadet, ut illi potius parcam, intelligi
 tamen hæc (per se loquendo) nam si in vasor
 in vasus esset Reip. necessarius, aut mihi proximus
 conjunctus, posset esse ratio præferendi unum
 alteri; quisnam autem ex officio teneatur de-
 dere innocentem, & an teneatur etiam cum peri-
 culo suæ vitæ, videri potest *Lugo* à n. 216.

821

§. 9. Probabile est nunquam licere privato
 directè intendere mortem alterius, ita *S. Th.* 2.
 q. 64. a. 7. ad 1. *Cajet.* & alii cum *Steph.* supra n. 216.
 Ratio est, quia talis agit ultra moderamen inco-
 patæ tutelæ, nam finè illa directà intentione possit
 se sufficienter tueri intendendo tantùm defensionem
 suam. *Nec refert*, quòd in eo casu licitum est
 inferre mortem, nam licitum est inferre, non intendo
 directè mortem, quia occisio per se & directè
 intenta ab homine privato est illicita, sed intendo
 defensionem suam, ad quam sequitur occisio
 & mors alterius. *Si in stes*: Cui finis est licita
 illi est licitum intendere medium, quod ad finem
 est necessarium, defensio autem est finis, & ad
 medium necessarium est occisio aggressoris, ergo
 licet. Occisio non est propriè medium, nam defensio
 est prius, quia enim me defendo, ideo occisio
 licet autem duo sint connexa, non ideo sententia
 intendens unum intendo alterum, sic est
 pater intendit generationem filii, non tamen
 peccatum originale illi connexum. Oppositè
 tamen sententia plurimorum, quos referunt
 sequuntur *Lesf.* Lib. 2. c. 9. n. 53. *Dian.* P. 5. T. 4. R. 1.
Lugo num. 149. est communior & satis probabili

ob rationes jam insinuaras, aliasque apud *Navar.*
in *Man. c. 15. n. 2.* Et *Molin. Tract. 3. Disp. 1.*

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem.

Resp. Directâ intentione, & scienter, nunquam
licet; nisi DEUS omnis vitæ Dominus
concedat: indirectè autem, & per accidens,
aliquando licet, utendo nimirum suo Jure &
dando operam rei licitæ, & necessariæ, ac
tanti momenti, ut vitæ æquivaleat. *S. Thomas*
& *Doctores communiter. Unde resolves:*

I. Si Tyrannus minetur urbi excidium,
nisi innocens occidatur, id non licet directè:
Neque valet, sicut membrum licet abscindere
pro salute corporis, ita & civem pro Republica,
quia homo est tantum pars moralis Reipublicæ,
à qua non accipit esse & vivere, sicut membrum
corporis à corpore. *Molin. Tom. 4. Tract. 3. Disp. 10.*
Lefs. L. 2. c. 9. D. 7. Fill. &c.

II. Potest tamen Respublica eo casu talem
cogere, ut Tyrannum adeat, & si nolit, tradere;
cùm ex charitate & Justitia legali teneatur vitam
exponere pro Republica; unde si id renuat, fit
innocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, sed
tantum permittere, cùm traditio de se sit indiffe-
rens, & mors tantum sequatur indirectè &
præter intentionem Reip. *Molin. Lefs. II. cc.*
Fill. Tr. 29. n. II. Laym. &c. Limitat Lugo d. 10. S. 4.
si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur
mori pro Republica aliena.

III. Si fugere non possis mortem, persequente
hoste, nisi per viam angustam, quâ quispiam
istic sedens esset obterendus, licet nihilominus

» (dummodo tamen, si infans est, sit baptizatus
 » ut monet *Lugo & Escob. Ex. 7. c. 8.*) fugere cum e
 » periculo, & interitu, præter tuam intentionem
 » *Lefs. num. 59. Fill. num. 36.*

» IV. Similiter ad expugnandam urbem, &
 » ad victoriam reportandam, si necessarium
 » licet tormenta in eum locum dirigere, ut
 » multi sunt innocentes: quia horum mor
 » præter intentionem sequetur. *Lefs. l. c.*

» V. Non licet occidere obsides, etii, qui eos mis
 » runt, non servent fidem: quia sunt innocentes
 » *Bonac. T. 2. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. 7. Dian. P. 5. T. 4. R. 1.*
 » contra *Azor & c.*

» *Quares:* An aliquando liceat procurare
 » abortum.

» *Resp.* Quicumque malitiosè in se vel in altero
 » curat abortum, peccat graviter, siue foetus
 » animatus, quia est verum homicidium; siue non
 » quia tendit ad occisionem hominis, &
 » contra naturam generationis, *Lefs. n. 61.* Si tamen
 » ad vitam matri conservandam omnino
 » necessarium, sequentes Regulæ tenentur.
 » Si foetus mortem matri allaturus, probabiliter
 » necdum sit animatus animâ rationali, (ante
 » mari autem communiter ajunt, marem de
 » quadragesimo, foemellas verò octogesimo
 » quæ res valde incerta est) quidam permittunt
 » etiam directâ intentione expelli, ut *Sanch. Lib. 1. C. 1.*
 » *de Matrim. D. 20. n. 9. & 10. Henriq. & c. contra Lugo*
 » *D. 16. & alios,* quorum sententia in præ
 » suadenda est: quorsum enim directè expellere
 » cum indirectè liceat & sufficiat. 2. Si verò foetus
 » sit animatus, materque judicetur mortua
 » cum prole, nisi medicinam sumat, licet eam
 » sumere, & (secundum quosdam) tenetur
 » inter

intendendo directè suam tantùm sanitatem, & etsi indirectè, ac consequenter destruatür fœtus: quia in pari necessitate mater potest magis prospicere sibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte matris, spes vitæ & Baptismi prolis affulgeat, tenetur mater (secundùm plerosque) sub mortali abstinere ob omni remedio destructivo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere pro extrema necessitate spiritali infantis. Contra-rium tamen docet *Lud. Lopez*, quod *Sa v. Charitas* dicit esse probabile. *v. Less. l. c. Sa, Fil. T. 29. c. 6. q. 1. Bonac. T. 3. n. 3.*

A D D E N D A.

Q. 182. Quid circa abortum sit dicendum. R. 823

Innocentius XI. damnavit sequentes prop. 34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur. 35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primùm incipere eam habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

Circa has damnationes notanda sunt seqq.

§. 1. Certum est, quòd non liceat procurare abortum fœtus inanimati, ne puella occidatur aut infametur; probat hoc, etiam præscindendo à damnatione propositionis jam relatæ, *Carden. in 1. Cris. D. 14. c. 3*, quia semper est periculum homicidii, nam incertissimum est, quando nam fœtus animetur, quidam enim gravissimi Auctores cum *Fienò* dicunt quandoque primâ, quandoque secundâ vel tertiâ die animari: postea tamen *idem Carden. in 2. Cris. D. 22. n. 6.* dicit certum videri, quòd anima rationalis priùs infundatur, postquam corpus per præcipua organa est dispositum,

Hh2

quod

quod etiam putat *Schild.* T. 6. c. 2, quidquid sit de hoc, de quo videri possunt varia sententia apud *Delbene* de Immunit. Eccl. c. 2. D. 4. S. 20. à n. 16. Et dato, quod foetus prius animetur circa trigesimum diem, certum tamen manet nullo casu licitum esse procurare directè talem abortum, licet sciretur, quod foetus necdum sit animatus. Ratio est, quia nullo casu licita est pollutio directè quaesita, ergo multò minùs abortus: Consequentià demonstrant *Less.* de Justit. Lib. 2. c. 9. n. 61. & *Moya* T. 6. d. 3. Q. 4, tum quia abortus longè magis est contra finem naturæ, cum destruat duplex semen & inchoatam generationem, tum etiam quia semen, ejusque operatio non tam ordinatur ad bonum individui, quàm ad conservationem totius speciei, cujus bono cedere debet bonum privati, est autem ad destructionem speciei, si extra vas fundatur semen, ergo.

324 §. 2. Etiam si tota aliqua Communitas debere pati infamiam vel extremam everfionem, adhuc illicitum est directè procurare abortum foetus, etiam inanimati, ob rationem jam datam, *Carden.* n. 33, hinc quamvis puella vim ab aliquo patiente possit repellere semen, ne immittatur, eò quod hoc semen tum sit injustus aggressor suæ virginitatis, uti docent *Sanch.* & alii cum *Carden.* num. 4. si tamen immisum sit, jam desit esse aggressor, & ipsa violata est virginitas, ideòque illicitum est expellere, *Carden.* n. 39. & 60; similiter notat *Lag.* de Justit. D. 10. num. 126. peccasse uxoratam, quod ut impediret graves dolores à semine virili causatos, componebat se tali situ, quo semen efflueret, nam sic directè intendebat effusionem seminis, tanquam medium levandi dolorem. Vide dicendum num. 928.

§. 3. *Sanch.* de Matrim. L. 9. D. 20. c. 9. citans alios, 825
 docet licitam esse etiam directam expulsionem
 foetus inanimati, propter quem alioquin moritura
 esset mater; rationem dat, quia talis foetus est
 aggressor vitæ, qualis non est, si mater aliunde
 deberet occidi vel infamari, quia esset gravida,
 hæc enim occisio esset foetui per accidens; deinde
 hic foetus est talis aggressor, qui deservire
 non potest fini naturæ, nempe propagationi
 generis humani, mortuâ enim matre non nascetur
 homo; aliud iterum est, si foetus esset animatus,
 tum enim mortuâ matre adhuc posset vivere,
 baptizari & salvari. Hæc sententia à multis judi-
 catur probabilis, opposita tamen est absolute
 tenenda cum *Lugo* à num. 130. & *Delbene* à n. 27,
 ob rationem jam datam, quia aliàs pro salvanda
 vita etiam licitum esset directè procurare pollu-
 tionem, quod omnes negant. Vide *Delbene*.

§. 4. Licitum est matri de vita periclitanti 826
 assumere medicamenta pro sanitate, v.g. balneum,
 emissionem sanguinis, quamvis hæc indirectè
 cedant in occisionem foetus etiam animati, uti
 cum aliis multis docent *Sanch.* num. 34. *Lugo* n. 55.
Delbene n. 67; si tamen medicina non aliter
 conduceret ad sanitatem matris, nisi quatenus
 expelleret foetum, illicitum esset sumere, quia
 directè intenderetur expulsio foetus tanquam
 medium sanitatis, quod intrinsecè malum est,
 hinc debet medicina habere alium effectum
 in ordine ad sanitatem, *Lugo* n. 132. Addit *Delb.* n. 71.
 cum *S. Antonin. Nav.* & aliis contra *Cordub.* & *Lopez*,
 si foetus credatur vivus, posse excindi ex matre
 mortua, & baptizandus, fore illicitum uti
 tali medicamento pro salvanda vita matris, quia

ordo Charitatis postulat, ut spiritualis vita scetus
preferatur vitæ corporali matris : aliud esse dicitur
si valde probabile esset utrumque nihilominus
moriturum. Vide illum à n.72.

827 §. 5. Extra casum, quo ex morbo periclitatur
vita matris, non est licitum sumere medicamenta
indirectè tendentia ad expulsionem scetus etiam
inanimati, quamvis matri immineret infamia vel
mors ab extrinseco inferenda, *Carden. n.64.* Ratio
disparitatis est, quia in hoc postremo casu directè
intenditur & procuratur abortus ad vitandam
infamiam vel mortem, tale enim medicamentum
per se directè nihil facit ad impediendam
infamiam vel mortem ab extrinseco inferendam,
nisi per expulsionem scetus velut medium, ergo
directè intenditur expulsio scetus, ut vitetur
infamia vel mors, quod damnatum est : è contra
in priore casu per medicamentum directè pro-
curatur sanitas & conservatio vitæ alioqui ab intrin-
seco vitio perituræ, ad quam conservandam mater
Jus habet, occisio autem prolis accidit indirectè
& præter intentionem.

828 §. 6. Prorsus improbabile est, quòd foetus prius
animetur, quando nascitur, nam *Luca 1.*
Joannes Baptista dicitur exultasse in utero &
fuisse repletus Spiritu Sancto; item *Genesis 25.* dicitur,
quòd Esau & Jacob in utero colliti sint se
pugnauerint, & pro eodem tempore vocantur
parvuli, ergo erant individua humana.

829 §. 7. Quamvis probabile esset, quòd foetus prius
animetur, quando nascitur, tamen adhuc certum est committi homici-
dium in aliquo abortu, quia certum est esse saltem
probabile, quòd foetus aliquis in utero animetur,
ergo si quis eum occidat, exponit se periculo
mortalis

morali & proximo occidendi foetum animatum, ergo committit homicidium, non aliter ac ille, qui explodit in hominem à longè visum, dubitans an sit homo vel fera, *Carden. n. 74.*

§. 8. Procurans abortum foetis animati incurrit ⁸³⁰ excommunicationem & irregularitatem, uti L. 7. dicitur: potestque videri *Lugo in Resp. Mor. L. 2. q. 4.* Quinam autem docuerint saltem probabile esse, quòd liceat propter vitam vel famam procurare abortum, videri potest apud *Dian. P. 6. T. 8. R. 37.* Et apud *Moyam* supra.

Q. 183. Si quis cum bestia se miscuerit, an licitum sit ⁸³¹ bestiam mactare. R. Licitum esse, ita *Gobat in Exp. T. 2. n. 278.* Ratio est, quia Judices solent mandare, ut bestia cum malefactoribus comburantur, nec timent mortem foetis, quia rarissimè fit, ut pecudes ex tali semine concipiant.

Q. 184. Si iniquus aggressor objiciat infantem ⁸³² quasi pro scuto, ut post illum tutus sit & me occidat, an possim infantem illum occidere, si aliter neque anim aggressoris retundere. R. Possum, ita *Bonac. Lugo de Justit. D. 10. n. 124. Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 1. n. 12. Lesf. de Justit. L. 2. c. 9. n. 57. & alii.* Ratio est, quia Jus habeo vitam meam defendendi contra injustum aggressorem, quod Jus non amitto ex illa infantis interpositione, ergo per illum infantem possum aggressorem injustum petere: notat tamen rectè *Lugo num. 125.* mortem infantis non posse directè intendi, nequidè ut medium occidendi transgressoris, uti non licet velle occisionem infantum, ut Parentes cogantur urbem obsessam dedere, nec intendere pollutionem aut sumere medicinam de se causativam illius, ut sic consulas sanitati tuæ, talis enim directa intentio est de objecto intrinsecè malo, adeoque semper illicita.

Hh 4

Q. 185.

833

Q. 185. *An fœmina & pueri innocentes emissi ex urbe obsessa, possint ab obsidentibus repelli in urbem, in qua vitæ periculum subibunt.* R. Lugo n. 116. non probat hoc univèrsim, quamvis eo fine fiat, ut consumptis frugibus urbs cogatur citius se dedere, quia egressi urbe jam acquisiverant statum meliorem, à quo injustè dejiciuntur, & re ipsa directè vexantur in eum finem, ut alii firmi vexentur, nunquam autem licitum est id assumere ad nocendū hosti, quod ad eum finem non est utile, nisi quatenus innocentem lædit: non licere autem tales egressos fame enecare, dicitur n. 887. An Judex possit innocentem condemnare, si probetur esse nocens; aut debeat nocentem dimittere, si probetur esse innocens, dicitur Lib. IV. n. 1469.

DUBIUM V.

De Duello & Bello.

ARTICULUS I.

Quid sit & an liceat Duellum.

- 834 **R** *Esp.* Duellum est duorum (vel subinde etiam plurium) certamen, quod ex condictione uno indicente, & altero acceptante, suscipitur; ita ut id non sit vitam defendere, sed expone-
 re periculo. Quod etsi communiter sit mortale peccatum, licitum tamen est ex justa causa, quae semper est attendenda, *vid. Trident. Sess. 25. cap. 1. de Reformat. Sanch. 2. Moral. c. 39.* Item de pena duellantium, *v. infra de Excommun. & Sanch. l. c.*
 Unde resolves:
 I. Duellum non est licitum ad indagandam

veritatem, vel justitiam, vel purgationem objecti
 criminis, aut litem terminandam, quia est fallax,
 imò superstitiosum medium ad eum finem,
 cum etiam innocens, homicidium & facere,
 & pati possit. *Trull. L. 5. Cap. 2. D. 13. num. 2.*

II. Nec ob inimicitias, aut ad injuriam vindi-
 candam, neque ob solam ostentationem virium
 aut propter delectationem.

III. Nec item ad evitandam ignominiam, quia
 apud bonos & prudentes honorem non perdit;
 imò nec apud alios, si provocanti dicat, se eum
 non æstimare dignum, cum quo congregiatur
 contra Leges divinas & humanas. Interim
 iturum se indies liberè suas vias, paratùmque
 semper fore, & nunc esse, contra quemvis inva-
 forem se tueri. *Trull. num. 4.*

IV. Duellum licet acceptare vel offerre ad con-
 servandam æstimatione exercitûs apud hostem,
 eosque debilitandos: vel ad terminandum bellum
 cum minore damno, v. *Sanch l. c.*

V. Acceptare item licet, si quis aliàs te occisurus,
 concedat tamen arma, ut sic fortunam experiaris;
 quia est tantùm defensio, positòque, quòd aliter
 non possis evadere. Similiter, si Judex duos
 ad mortem damnatos vellet duello congregi,
 quia alter alterius esset constitutus Minister
 Justitiæ. *Trull. loc. cit.*

VI. Denique si vir nobilis in Aula Regia vel
 militaris in castris, provocatus sisteret se meræ
 defensionis gratiâ, cum spe prævalendi, privandus
 alioqui, ob suspicionem ignaviæ, dignitate,
 officio, vel favore Principis, non audet eum
 damnare *Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 5.* eundem excusat
Hurtad. 2. 2. D. 170. S. 8. §. 76. Nav. c. 15. Vide Lesf. L. 2. c.
c. 9. D. 8. Fill. T. 29. à num. 145.

H 15

ADDENDA.

835 Q. 186. *An sit licitum acceptare duellum.*
 Non esse, nam *Alexander VII.* damnavit
 hanc secundam prop. *Vir Equestris ad duellum*
provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam
apud alios incurrat. De qua damnatione videtur
 potest *Du Bois* super propositiones illas, ubi doctus
 ejus falsitatem ostendit: Nobis satis est scire, quod
 non liceat acceptare duellum, quamvis provocatus
 esset extremam infamiam passurus, quia tale duel-
 lum directè acceptare est intrinsecè malum, &
 sola est apprehensio mundanorum hominum,
 quod tanta ex illo oriatur ignominia, nam
 quivis prudens approbare debet, si non acceptet,
 præsertim post tot prohibitiones, uti pluribus
 deducit *Mendo D. 1. Q. 21. §. 2*; sed dato verè periculi
 tati honorem, non ideo licitum est vitam alienam
 aggredi aut suam exponere periculo, quia
 utriusque vita est bonum, cujus solus DEUS est
 Dominus, sumus autem domini honoris nostri,
 cui tenemur cedere, ne violemus Jus Dei.

865 Q. 187. *An duellum liceat ultra casus à Busenbapum*
notatos. R. Aliqui affirmant, nam,
 §. I. Si raptor vel latro dicat, auferam à te
 hæc pretiosa bona, nisi duelles mecum, *Sanch. Lib.*
c. 39. n. 7. Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 3. n. 17. Steph. T. 3. D. 3. n. 60.
 citans plures, item alii cum *Dian. P. 5. T. 13. R. 27.*
 dicunt te posse acceptare duellum, si aliter res tuas
 servare non possis, quia hæc tantum est defensio
 bonorum suorum contra injustum aggressorem;
 sed hoc tantum videtur verum esse pro eo casu,
 in quo statim pugnandum esset, quando raptor
 aggreditur, ex condicto enim alio tempore & loco
 velle comparere non videtur necessarium ad res
 suas tuendas, sed satis est resistere, quando invadet,

& occidere, si aliter servare non possis. Similiter si quis diceret, te statim occidam, nisi cras mecum illo loco duelles, non videtur licitum tale duellum acceptare, sed licitum esset dicere se defensurum cras & semper vitam, si quis aggrediatur: quo responso si non acquiescat alter, sed occidere velit, licebit se, etiam alterum occidendo, defendere.

§. 2. Si aliter non posses salvare vitam, quam 837 provocando ad duellum, putant *Sanch.* supra, *Dicast.* de Justit. Lib. 2. T. 1. D. 10. D. 15. N. 217. aliique apud *Tamb.* & cum *Dian.* supra, te posse provocare, quia etiam hoc videtur esse tantum justa defensio vitæ tuæ; sed *contradest*, quia vitam tueri potes defendendo, si imperaris, neque ad hoc opus est provocare in aliud tempus & locum, in quo non impeteris: quod si jam arma tibi deessent, posses provocare aggressorem pro alio tempore, non velut ad duellum, sed ad æqualitatem armorum habendam, quâ habitâ tantum poteris te defendere.

§. 3. Si duellum inter duos milites hostilium 838 exercituum non ordinetur ad robur hostium imminuendum, sed ad delectationem vel vanam ostentationem, duellum est illicitum, quia nefas est rem tam atrocem suscipere ob tam vanum finem: Si tamen ab uno eo fine oblatum, ab altero ideo acceptaretur, ne hi milites dimitterent animos, ex hac parte non esset illicitum, *Sanch.* n. 14, qui n. 19. notat, si duo ex pacto ita in arenam descenderent, neminem debere succurrere huic vel illi, quamvis enim unus injustè duellet, tamen bonum commune, quod præferendum est, postulat fidem servari hostibus: Si tamen quis in alio duello videret innocentem se vel sua bona justè defendentem succumbere, circumstantes tenerentur huic

huic succurrere, uti tenent *Sanch. & alii*, & patet ex dictis n. 820.

839 §. 4. Si Judex mandet, ut duo Rei mortis duellant ad dandum spectaculum vel recreationem spectatoribus, peccat quidem Judex secundum dicenda L. 4. n. 1497. Et in eis circumstantiis putant aliqui cum *Burgh. Cent. 2. Cas. 13.* Reos non posse acceptare tale duellum, quia non imperant auctoritate legitimâ, sed *Nuv. Azor, Lesf. Laym. L. 4. T. 3. P. 3. c. 5. n. 1. Castrop. T. 6. D. 5. P. 7. N. 12.* melius contrarium affirmant, licet enim Judex peccet, per hoc non tollitur ipsi Jurisdictio seu potestas hunc & illum statuendi Ministrum Justitiæ, ideòque licet modus utendi auctoritate suâ non sit legitimus, auctoritas tamen est quoad substantiam legitima & Præceptum validum, singuli autem pugnant ob spem vitæ conservandæ, si vincant.

840 §. 5. *Dian. P. 2. T. 6. R. 53. Et P. 3. T. 6. R. 1. Escob. T. 1. Exam. 7. c. 3. n. 66. Basf. v. Duellum. n. 9. Fill. T. 15. n. 119. Bonac. T. 3. D. 2. Q. 3. P. 8. N. 14. & alii* etiam excusant eos, qui provocant vel acceptant duellum, quando certi sunt non secuturam pugnam, aut peragendam sine gravi utrimque incommodo, quia nempe non intendunt occisionem alterius, & sibi cavere possunt, ne occidantur: Idem dicunt, si sciant impediendam esse pugnam, aut ipsi inter se convenerint, quod permittent se impediri, postquam strinxerint gladios & leves ictus sine periculo contorserint, ut sic salvent honorem suum; sed res illa in praxi non habet locum, quin semper aderit scandalum apud eos, qui putant serium esse: item semper aderit quidam contemptus Legis Ecclesiasticæ, quæ etiam talia ficta duella prohibet tanquam scandalosa & occasiones aliorum duellorum, hinc illicitum est sic simulat

inire duellum, præsertim cum aliter salvari possit honor, ita *Mendo D.I. Q. 21. N. 270.*

§. 6. Si opponendo prohibitionem ex Jure 841 naturali, divino & humano, adhuc non satis sit consultum honori, putant *Vidal. & Caramuel* apud *Steph. n. 61.* licitum esse duellum in illa actuali aggressione honoris, ut sic defendatur, sed oppositum est tenendum, quia honor non censetur æquiparandus vitæ alienæ ob rationes num. 800. datas; licitum tamen erit sic dicere, etiam gladium manu apprehendendo, ego hoc ense contra te me defendam, ubicunque me petiveris, quod hic, si me aggressus fueris, præstabo, exire autem ad locum condictum non est hominis Christiani, sed contra Legem Naturæ, Dei & Ecclesiæ, ita *Hurtad. Mendo* aliique.

§. 7. Non est licitum provocato exire ad locum 842 à provocante designatum, licet in animo haberet non pugnare, nisi invaderetur, adeoque tantum intenderet se defendere, quia quamvis exire ad talem locum de se sit actio indifferens, tamen in his circumstantiis esset directe se exponere periculo morali duellandi, adeoque tollendi vitam alienam aut amittendi propriam, *Mendo* num. 267.

Q. 188. Quale sit illud duellum, quod ab Ecclesia 8 sub pœnis prohibetur. R. Duellum dicitur quasi duorum bellum, & alio nomine vocatur *Monomachia*, quia est solius cum solo pugna, estque tum sub pœnis Ecclesiasticis prohibitum, si sit ejusmodi singulare certamen, & quidem grave, ex privatis causis inter duos vel plures institutum ex condicto, designato tempore & loco, *Sanch. Bonac. Regin. L. 21. n. 73. Basf. v. Duellum*: hinc inferuntur seqq. cum *Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 3. à n. 8.*

§. 1.

§. I. Pugna, quæ fit finè armis aptis ad graviter vulnerandum, ut si fiat levi baculo, pugnis, evulsione capillorum, non est tale duellum, quia non est certamen grave.

844 §. 2. Si duo subito in iram & rixam verò gladios extrahant, & in loco pugnent, etiam non est tale duellum, quia est ipsamet rixa, non autem certamen ex condicto, neque designato loco & tempore, ita omnes communitur cum *Sanch. L. 2. c. 39. n. 18*. Idem est, si vel locus vel tempus non designetur, requiritur enim designatio & loci & temporis copulativè, *Bonac. aliique cum Diana P. 5. T. 13. R. 59.*

845 §. 3. Si in hoc loco pugnant, ex eodem calore & impetu exeant ad alium locum, ibique gladiis pugnam prosequantur; item si sint in templo vel in domo aliqua, ubi ob reverentiam vel periculum loci non audeant pugnare, & alter dicat, exeamus, sicque eant & pugnent, docent *Tambur. aliique apud Dianam P. 3. T. 6. R. 1. & P. 6. T. 6. R. 21.* non est duellum sub poenis prohibitum, tum quia non fit designato tempore & loco, tum etiam quia est adhuc prima rixa, uti rectè *Bonaspèi* cum aliis apud *Steph. T. 3. D. 3. n. 58*; si tamen dum simul in Ecclesia vel loco alio recusant pugnare, non ob reverentiam vel periculum, sed exeant, vel alter ad alterum dicat, exeamus, ut possint libertè & meliùs pugnare, *Sanch. aliique apud Dian. supra* docent fore duellum, quia condicitur locus & tempus saltem sub aliqua indeterminatione: alii tamen negant, quod & probabile dicit *Lexic. v. Duellum. n. 3*, tum quia non condicitur locus & tempus determinatè, quod hic requiri videtur, uti docet *Castrop. T. 6. D. 5. P. 7. n. 18*, cum odiosa sint strictè interpretanda, tum etiam quia in hoc casu non

non est conventio ad pugnam, sed est una moraliter actio, quæ est rixa præsens & pugna; unde *Dian. supra* & *Bonæspei de Charit. D. 8. n. 145.* dicunt, si conventio ad pugnam fiat in rixa, ex eodem calore, etiamsi eant ad alium locum, si non intercedat spatium temporis, quo pugnantibus se ad actus extraneos ab ipsa pugna diversos convertant, non esse duellum sub pœnis prohibitum, quia non est pugna ex condicto, sed ipsa conditio est moraliter pugna, quæ oritur ex rixâ adhuc durante. Addit cum aliis *Dian. P. 6. supra*, si pugna sequatur eodem die, quo facta fuit rixa & conventio, credi posse, quod commissa sit ex eodem calore iracundiæ; sed id universaliter non est verum, nam potuit ira prior deferbuisse, & pugna jam ex condicto esse resumpta.

§. 4. Si duò priùs verbis vel pugnis certent, & uterque domum currens arma arripiat redeatque ad eundem locum & pugnet, non est duellum sub pœnis prohibitum, uti tenent plures apud *Dia. supra*, quia pugna non est ex condicto, sed ex rixa: item si quis dicat, tecum pugnabo primâ vice, quâ per urbem tibi obvius fuero, licet id acceptet alter, *Tambur. n. 11.* aliique cum *Diana P. 5. T. 13. R. 59.* contra *Bonac.* dicunt adhuc non fore duellum, quia neque tota urbs est locus determinatus, neque ex eo, quod dicatur, primâ vice, designatur aliquod certum tempus: Si autem alter dicat, hic expecta, donec veniam, sumensque domi arma redeat; vel si dicat, hic expecto, donec tu cum armis huc redeas; vel, exi domo tuâ, hic in via expecto; vel, provoco ad pugnam, quocunque loco mihi occurreris, dubium est, an futura sint duella sub pœnis prohibita, aliqui cum *Sanch. supra* affirmant, alii apud *Dian. & Tamburin.* negant

ob rationes pro hac & illa parte antea infinuatas
 Dixi semper, non esse duellum tale, aut sub pœnis
 sic prohibitū, nam omne duellum privatā autori-
 tate factum illicitum est, cū enim duellantes
 vitam suam exponant periculo, tribuāntque Jus
 vitæ suæ alteri, & vicissim velint tribui tibi Jus
 in vitam alterius, agunt imprimis contra Jus,
 quod solus Deus habet in vitam omnium, deinde
 agunt etiam contra Charitatem sibi & Proximo
 debitam, ideóque semper peccant mortaliter.

347 Q. 189. *Quæ sint pœne statuta ratione duellorum
 & quinam eas incurrant.* R. Eas accuratè enume-
 rant *Sanct. L. 2. c. 39. à n. 18. & Regin. in Praxi L. 2. c. 39.*
 Atque imprimis *Trid. Sess. 25. c. 19. de Ref.* sic habet:
*Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo
 introductus, ut cruentâ corporum morte animarum
 etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus
 exterminetur, Imperator, Reges, Duces, Principes,
 Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine
 Domini temporales, qui locum ad Monomachiam
 in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso
 sint excommunicati ac Jurisdictione & dominio
 civitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem
 duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obvenit
 privati intelligantur; & si feudalia sint, directis Dominis
 statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint
 qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac
 omnium suorum proscriptionis ac perpetua infamie
 pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta sacros Canones
 puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint,
 perpetuò careant Ecclesiasticâ Sepulturâ: Illi etiam
 qui consilium in causa duelli tam in Jure quàm facti
 dederint, aut aliâ quâcunque ratione ad id quemquam
 suaserint, nec non spectatores, excommunicati
 ac perpetua maledictionis vinculo teneantur.*

non obstante quocumque privilegio seu pravâ consuetudine, etiam in memorabili. Hæc postea renovavit Pius IV: præterea Gregorius XIII. & Clemens VIII. eandem pœnam extenderunt ad quælibet duella privata, & absolutionem à censura Sedi Apostolicæ reservavit idem Clemens: denique ex c. De Clericis pugnantibus in duello, docet Regin. n. 77. omnes, qui præcipiunt, consulunt, defendunt pugnantem in eo, si homicidium vel mutilatio sequatur, esse irregulares. Circa hæc tamen nonnulla sunt annotanda.

§. I. Excommunicatio, quæ incurritur, est 848
 lata sententiæ, uti cum communi *Suar. & Sanch.* n. 26, incurrunt autem eam omnes, qui duellant, provocant vel acceptant duellum, instigant, dant consilium, arma ministrant, favent, sunt patrini seu secundantes: item Principes vel Domini territorii, qui duellum inter Christianos permittunt, qui non puniunt duellum, qui aspiciunt: Clerici autem duellantes vel acceptantes duellum Jure communi antiquo etiam suspenduntur ab officio, Jure autem novo Pii IV. si etiam tantum instigent, faveant, promoveant &c, præter excommunicationem etiam incurrunt privationem omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, fiuntque inhabiles ad illa & alia in posterum obtinenda, uti refert *Sanch.* num. 19; Sannig tamen in Jus Can. L. 5. T. 14. n. 4. citans *Suar. & Pirh.* dicit pœnas illas speciales concernentes Statum Clericalem non incurri à Clericis provocantibus & actu non duellantibus: denique Clemens VIII. civitates, oppida vel terras, in quibus Principes vel Domini expressè aut tacitè duella permittent, ipso facto subjicit Interdicto,

Ii quod

quod relaxare possit solus Papa : sed circa hæc iterum aliqua magis sunt explicanda.

849 §. II. Si quis tantum provocet vel acceptet, & postea non sequatur pugna, *Hurtad.* apud *Dian. P. T. 14. R. 102.* dicit etiam post Bullam *Clementis VIII.* non incurrere poenas, sed omnino dicendum est cum *Bonac. Fill. Esc. Tamb. & aliis* communissimè, quòd incurrat, sic enim habent expressa verba *Clementis* apud *Dianam* : imò inde etiam ostenditur, quòd sola provocatio, quamvis non sequatur acceptatio, fit prohibita sub excommunicatione reservata, si enim incurrit instigans, multò magis provocans, & de utroque similiter habent verba

850 §. III. Si quis provocet ad duellum, non explicat sed confusè tantum, v.g. si *Cajus* sic scribat *Titio* desidero à te audire explicationem & sensum verborum, quæ heri contra meum honorem dixisti ad hoc autem audiendum cras te horà decimam exspectabo in prato suburbano, & spero te facturum juxta debitum tuum : Si veniat uterque & pugnent, aliqui putârunt illos non incurrere excommunicationem, quia *Cajus* directè tantum voluit sibi explicari verba offensiva, & quamvis intendisset duellare, tamen ad incurrendas poenas requiritur delictum externum, nec sufficit intentio : sed *Lugo* in *Resp. Mor. L. 2. D. 1. re & doct.* utrumque incurrisse, quia imprimis adfuit intentio duellandi, alioqui non erat opus tendere ad tale locum aut arma sumere secum. deinde illa intentio sufficienter manifestata est per literas vel nuncium adeòque etiam sufficienter facta est acceptatio à *Titio*, hoc ipso, quòd comparuerit, nam ex parte duellantium sciunt omnes, & sciebat *Titius* quia verba illa spectare ad duellum, ergo uterque poenas incurrit.

§. IV. Fieri potest etiam hoc modo tacita pro- 851
 vocatio ad duellum, v.g. Cajus iratus dicit Titio :
 exi in plateam mecum, volo tecum parum loqui :
 nam si Titius moraliter certus sit se evocari
 ad pugnam, & exeat, secundum *Sanch.* num. II.
 uterque incurrit pœnas, quia est invitatio &
 acceptatio duelli, nisi fortè quis excuset ex eo, quòd
 sit quasi prima rixa, & non fiat ex condicto, uti
 n. 845. dictum est : non tenetur tamen Titius, etiam
 in sententia *Sanchez*, ideo manere domi, si negotia
 postulent eum exire, imò etiam statim exire potest,
 si credat fore, ut Cajus blandis verbis placetur,
Bann. & Sanch.

§. V. Consulens non incurrit, si revocavit consi- 852
 lium, quantum potuit, licet secutum sit duellum,
Bonac. & alii cum Dian. P. 6. T. 6. R. 21 ; idem proba-
 biliter dicit *Diana P. 3. T. 6. R. 1.* de illo, qui ineffica-
 citer consuluit, id est, consuluit, sed non secuto
 duello; contrarium tamen docent alii communius
 & probabilius, quia consilium ipsum secundum se
 prohibetur, & non tantum ratione effectus secuti.

§. VI. Qui narrat aliquid, ex quo prævitet 853
 aliquos se provocaturos ad duellum, non excom-
 municatur, nisi per hoc vellet incitare, *Bonac. & alii*
cum Diana R. 21 ; multò minùs illi excommuni-
 cantur, qui audiunt vel legunt scripta, quibus
 aliqui se provocant, uti post *Comit.* docet *Diana* ;
 qui autem literas provocatorias scribit vel eas
 defert, incurrit, quia cooperando favet & promo-
 vet, *Regin.* num. 83.

§. VII. Commodans arma sua amico volenti 854
 duellare, excommunicatur, si per hoc promoveat,
 quia nempe acceptis his armis magis excitatur ad
 pugnandù : si verò per arma meliora solùm id fiat,

ut ipse nihilominus æquè citò & audacter pugnat-
 turus, sit tantùm securior in pugnando, & fiat
 victor, non est peccatum, nec incurritur ulla pœna,
 quia tum non facio, ut duellent, sed tantùm
 ut amicus meus cum minore periculo duelles,
 in quo nihil est mali, *Hurt.* apud *Dia.* P. 5. T. 14. R. 101.
 non est tamen licitum dare arma contra pactum
 duellantium inæqualia, quia voluerunt pari-
 bus armis certare.

855 §. VIII. Principes & Magistratus illi incurrun-
 t excommunicationem, qui post duellum condo-
 nant seu non puniunt Duellantes, *Steph.* T. 3. D. 4.
 n. 64: Imò incapax est absolutionis, qui provocat-
 tem ad duellum non punit valde graviter, cum
 non sit secuta pugna, *Gobae* in *Exp.* T. 7. n. 573. App.
 Lit. F. Ratio est, quia Superior tenetur adhibere
 media necessaria pro extirpandis criminibus
 Reipublicæ nocentissimis, quale crimen est
 ejusmodi provocatio, neque enim sine pœna
 gravissimis extirpabitur.

856 §. IX. Si Princeps solis infidelibus concedere
 in sua terra locum ad duellum, non incidere
 in pœnas *Tridentini*, quod addit, *inter Christianos*
 uti nec tunc incurreret, si inter Christianos per-
 mitteret ad vitanda majora damna vel scandala
 Decretum enim intelligi debet de permittentibus
 illicite, *Sanch.* n. 29. & 30. *Regin.* n. 75. *Castrop.* T. 6. D. 3.
 P. 7. n. 20. Incurreret tamen Princeps, qui illicite
 permitteret Christiano cum infideli, ob verbum
Clementis apud *Sanch.* suprâ, qui etiam ex verbis
Gregorii videtur innuere incursum, si permit-
 ret infidelibus, nam *Gregorius* videtur absolute
 loqui de permittentibus, abstrahendo *inter quos*
 nisi fortè dicatur tantùm voluisse explicari
Tridentinum.

§. X. Qui approbant duellum vel provocatio- 857
nem nomine suo factam, non ideo sunt excommu-
nicati, *Bonac. Basf. v. Duellum, n. 9. Dian. P. 3. T. 6. R. 1.*
Tambur. Lib. 6. c. 1. §. 3.

§. XI. Excommunicationem incurrunt specta- 858
tores ex composito, seu socii de industria specta-
ntes, unde illi non incurrunt, qui casu & per transitū
sistunt, ut obiter videant, *Sanch. Bonac. Dian. supra,*
& P. 5. T. 14. R. 100: imò nec illi, uti probabiliter
docent *Dian. & Tambur,* quorum præsentia scitur
non movere duellantes, & solùm curiositatis causâ
eunt visuri: certò autem non incurrunt, qui eunt,
ut Confessionem audiant, ut impediunt, ut mede-
antur vulneratis; hinc putat *Tamb.* eos solos aspi-
cientes incurrere, qui adsunt animum vel authori-
tatem dantes duellantibus, vel *ex condicto* tanquam
testes aut Judices seu arbitri; idemque docet *Fill.*
T. 15. n. 114. & *Hurtad.* apud *Dian. supra,* rationem
dant, quia hoc videntur significare illa verba,
ex composito & socii spectatores; *Regin. num. 77.* dicit
eos solos vocari spectatores, qui se in publico exhi-
bent, & præsentia suâ concurrunt ad solennitatem
spectaculi.

§. XII. Qui accessit animo aspiciendi, non est 859
excommunicatus, si duellum vel actus ad pugnam
proximus non sit secutus, *Bon. Basf. v. Duellum. n. 9.*
Dian. P. 3. T. 6. R. 1, quia reipsâ non fuit spectator.
Excipit *Sanch. n. 20. & 31,* nisi conatus esset efficere,
ut pugnaretur, vel saltem si non impedivisset,
cum poterat, sed maluisset pugnari, nam talem
expressè excommunicat GREGORIUS XIII,
etiamsi ad pugnam ventum non sit, quando
per ipsum non stetit, quò minus veniretur.

§. XIII. Qui ex occulto duellum aspicit, non 860
incurrit censurâ, quia nemo propriè est spectator,

nisi qui se in publico exhibet & actum suam præsentiam cohonestat, *Regin.* suprâ, *Lesf.* de Justit. L. 4. C. 4. n. 83. aliique cum *Dia.* suprâ. Quod si occultè videns id faciat duellantibus omnino non conficiis, adhuc certius est non incurrere pœnas, quia tum nullo modo potest movere ad pugnam: nota tamen *Regin.* etiam mortaliter peccare, 1. Si aspiceret ita comparatus, ut tamen adhuc vellet aspiciere, licet graviter prohiberetur. 2. Si sit causa, cur alii duellent, scientes eum aspiciere. 3. Si inde oriretur grave scandalum aliis, quod facilius fiet, si Religiosus ita aspiceret, & hoc sciretur.

361 §. XIV. Excommunicatio hæc est reservata Papæ, unde *Sanch.* n. 27. & alii dicunt Religiosos, licet possint absolvere ab omnibus aliis casibus Papæ reservatis, tamen non posse ab illa absolvere, possunt tamen Episcopi virtute *Tridentini*, si delictum sit occultum nec adhuc deductum ad forum contentiosum. Addit *Laym.* L. 3. T. 3. P. 3. c. 5. num. 4. Bullas illas quoad pœnam Censuræ non obligare in Germania & partibus Septentrionalibus, tum quia ignorantur, tum quia in tanto rigore non sunt receptæ, hinc *Gob.* in Exp. T. 7. n. 573. dicit Mendicantes in superiore Germania, & alios, qui cum eis participant in privilegiis, sine scrupulo absolvere, loquitur tamen de duello privato, quod fit condito tempore & loco, sed non observatis omnibus solennitatibus, inter quas sunt Chartæ missæ, testes, fide-jussores &c: sed *Dicast.* de Justit. L. 2. T. 1. D. 10. Num. 238. *Bona-Gratia* v. *Absolutio*, *Loth.* T. 6. art. 7. *Tambur.* de Confess. L. 3. c. 7. n. 15. *Busenbaum* L. 7. c. 1. D. 5. absolutè docent Mendicantes posse absolvere duellantes, socios & fautores, perinde atque ab aliis casibus & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, idque ex declaratione

Cle-

Clementis VIII, de qua testatur *Comit. Lib. 6. Mor.*
 Q. 17. Excipiuntur autem soli Itali extra Urbem,
 quibus ea potestas jussu Clementis negata est, uti
 videri potest apud *Bonagratiâ*, qui etiam affert
 aliam declarationem *Urb. VIII.* anno 1628. datam.

§. XV. Non omnes pœnæ ratione duellorum ⁸⁶²
 statutæ incurruntur ipso facto, nam infamia,
 proscriptio, bonorum amissio & loci, in quo fit
 duellum, inhabilitas ad beneficia obtenta, prære-
 quirunt sententiam saltem declaratoriam crimi-
 nis, cum privent Jure acquisito: putantque proba-
 bile *Navar. Molin. & Sanch.* etiam inhabilitatem
 ad beneficia obtinenda indigere sententiâ Judicis:
 dubium autem est, an idem dicendum sit de priva-
 tione Sepulturæ, si quis in duello moriatur, *Baur.*
 & *Dian. P. 7. T. II. R. 44.* putant indigere, censentque
 idem doceri à *Sanch. & Castrop. n. 21.* eò quòd dicant
 solam excommunicationem, suspensionem &
 Interdictum ipso facto incurri: sed contraria sen-
 tentia, nempe quòd privatio sepulturæ ipso facto
 incurratur, est communior.

§. XVI. Quando duellum non fuit evidenter ⁸⁶³
 notum, Parochus non potest in illo defunctum
 privare sepulturâ, *Diana* suprâ. Ratio est, quia
 publicæ pœnæ solùm vitiis publicis sunt infli-
 gendæ, inquit *S. Thomas* Opusc. 73. c. 21, hinc docent
Bonac. & Barbof. de Parochis c. 26. n. 45, si non sit
 notorium delictum, Parochum nec debere sepelire
 mortuum in duello, nec denegare sepulturam, sed
 rem ad Episcopum vel ad ejus Vicarium esse defe-
 rendam: quod etiam tum fieri debet, si Parochus
 esset notum, quòd duellum, in quo quis defunctus
 est, posset probari per sufficientes testes, *Basf.*
 v. *Duellum.* n. 9. *Dian. P. 8. T. II. R. 34.* quia quando
 duellum non est notorium, non incurritur

privatio sepulturæ, nisi post declarationē criminis à Judice factam, uti tenent *Lezan. & alii* apud *Gob.* in *Quin. T. 5. c. 50. n. 29.* tum autem spectat ad Judicē causa, quando fiet publica: Si tamen longè abesit Ordinarius, defunctus deberet à Parocho sepeliri, attamen posset Ordinarius postea publicato crimine in pœnam curare exhumari corpus.

364 §. XVII. Si duellans non moriatur in loco conflictus, non privatur sepulturâ, licet moriatur eodem die ex vulnere in conflictu accepto, quia verba dicunt, *si in conflictu moriatur,* *Dian. P. 1. T. 16. R. 52. & alii:* imò si post conflictum in eodem loco confiteatur ibique moriatur, non videtur privandus sepulturâ, quia cùm intercedat tempus à vulnere ad Confessionem, non dicitur mori in conflictu, sed post illum, *Tambur.* Nec obstat *Rituale Pauli V.* dicens illis esse denegandam sepulturam, etiamsi signa Pœnitentiæ dederint: *Nam* signa moraliter adhuc in conflictu fieri possunt, non ita Sacramentalis Confessio, quæ plus temporis requirit; unde si aliquod tempus intercedat, & duellans signa Contritionis dederit, sed ex defectu Sacerdotis non fecerit Confessionem, putat *Partell* in *Resp. Mor. T. 1. P. 3. c. 10.* posse sepeliri loco sacro, quia moritur post conflictum, nam moritur, postquam elicuit contritionem, hanc autem elicuit etiam moraliter post conflictum, suppono enim aliquod tempus intercessisse: An autem sic defunctus, qui Pœnitentiæ signa dedit, absolvi possit aut debeat ab illa excommunicatione, dicitur *Lib. 7.* & videri potest *Dica. affilio* de *Cens. D. 3. D. 30.*

365 §. XVIII. Qui mortuum in duello sepeliunt in loco sacro, non excommunicantur, quia nullibi invenitur statuta hæc pœna, *Baur. & Dian. supra.* §. XIX.

§.XIX. *Mendo* §.5.n.274. rectè notat hanc pœnam 866 fore efficacissimam pro impediendis duellis, si inter conditiones promovendorum ad aliquod qualecunque, etiam sæculare officium, ponatur velut indispensabile impedimentum, duellasse, provocasse vel acceptasse duellum. *Nec obstat*, quòd inter informationes pro admittendis ad Ordinem Equestrem S. Jacobi quærat, an Provocatus recusaverit duellum: *Nam* non approbatur, si acceptaverit, sed tantum volunt scire, an recusaverit ex ignavia, si enim recusavit dicens se nolle Deum offendere, nec posse per Legem naturalem, divinam & humanam, alioquin se compariturum, tum nihil obest admissioni ad illum Ordinem, uti rectè cum aliis *Mendo* §.2. num. 248.

ARTICULUS II.

An & quousque liceat bellum.

Resp. *Bellum defensivum*, quo scilicet 867 vis injusta repellitur, licet etiam privatâ auctoritate; *offensivum* verò, quo vis infer-
tur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. Ut geratur auctoritate Principis, vel Magistratus, nullum agnoscens Superiorem, qualis est Papa, Imperator, Reges & quædam Respublicæ, v. g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. Ut adfit justa causa, eaque gravis, v. g. necessitas boni communis & quietis conservandæ, recuperatio injustè ablatorum, coërcitio rebellium, defensio innocentum, &c. *Vid. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. Et Molin. T. 1. D. 104. Dian. P. 6. T. 4. R. 3.*

» 3. Ut fiat ex recta intentione, hoc est, non ex odio,
 » sed ex amore boni communis, quanquam
 » si hæc ultima sola desit, non sit obligatio restitu-
 » tionis. Ita communiter cum D. Tb. q. 41. Legit.
 » Unde resolves:
 » I. Si quis justum bellum gerat, non potest alter
 » licitè se defendere: quia circa eandem rem
 » non possunt duo habere contraria Jura. Fieri
 » tamen potest, ut neutra pars peccet, ob ignoran-
 » tiam invincibilem. *Fill. T. 29. num. 185.*
 » II. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat,
 » omni diligentia curare, ut certus sit de ejus justitia,
 » & gravi causa: ad quod sequentia conducunt
 » I. Ut curet habere non tantum peritos, sed etiam
 » bonos Consiliarios. 2. Ut attendat, an etiam
 » à suis impediatur vel intervertantur literæ
 » instructiones ad ipsum. 3. Si non tantum
 » à suis Consiliariis, sed etiam à diversis Theologis
 » curet justitiam belli secundum Leges Evangelicæ
 » examinari, & liberè edicere. 4. Si auditis omnibus
 » ipse quòque coram DEO illam examinet
 » statuâtque id, quod in puncto mortis se fecisse
 » vellet. Denique licet sufficiat opinio probabilis
 » de justitia belli, si tamen justitia maneat aque-
 » liter dubia, & alter sit in possessione, non licet
 » bellum indicere, cum melior sit conditio posses-
 » dentis. *Fill. c. 9. q. 4. Trull. Lib. 5. c. 2. D. 4. q. 1.*
 » cum *Dian. P. 4. T. 4. R. 72.* docet licere etiam
 » Principi concedere represalia, servatis tamen
 » conditionibus certis, quas art. seq. V. apud *Palan-*
 » *T. 6. D. 5. P. 4.* & hinc infra.
 » III. Perspectâ justitiâ belli, debet ea proponi
 » parti adversæ, quæ si offerat competentem facti-
 » factionem, non debet bellum inchoari. In
 » (ut probabilius est) etsi cœptum sit, debet

si non ex rigore Justitiæ, saltem plerumque
ex Charitate mox finiri, v. *Molin. D. 103. num. 1.*

IV. Potest Princeps pro satisfactione petere
restitutionem ablatorum, & expensarum; item
aliquid in pœnam illatæ injuriæ. *Dunal.* Hinc
potest victos privare bonis, etiam innocentes,
tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ
ad securitatem sunt necessaria. *Kôn. Dian. P. 6.*
T. 4. R. 22.

V. Principes tenentur stipendiaolvere mili-
tibus; alioquin tenentur compensare damna,
tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum
acceperunt. *Kôn. Palaus, Dian. R. 29.*

VI. Tenentur etiam aliquando Principes
Catholici à bello, alioqui per se justo, abstinere,
si inde oriturum sit scandalum, & spiritualis ruina
multorum, ac detrimentum Ecclesiæ. *V. Palaum,*
Dian. Resolut. 7.

VII. Etsi (per se loquendo) in bello justo liceat
advocare infideles in auxilium, per accidens
tamen subinde, imò plerumque non licet,
ratione scandali, vel periculi in Fide, v. g. ne subditi
pervertantur, Sacra profanentur &c. *Regin. T. 2.*
L. 21. n. 100. Fill. num. 181.

VIII. Similiter licet alteri Principi, etiam
alterius Fidei, in bello justo auxilium ferre,
nisi tamen sit periculum scandali, incrementi
hæreseos, & damni veræ Fidei. *Vid. Kôn.*
Tract. de Charitate, D. de Bello.

IX. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Offi-
ciales peccant, tenenturque ad restitutionem, 1.
Si pauciores habeant milites, quàm in solutione
stipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio
commeatum curare, & dant militibus cibum
vel potum corruptum, ex quo morbi orientur.

3. Si in transitu per regiones accipiant pecunia
 à variis pagis, ne istic pernoctent, aut morentur
4. Si uni militi dent plura syngrapha ad domos
 diversas. *Molin. Becan. Dian. Resolut. 27. & 28.*
5. Si stipendium militibus subrahentes, permit-
 tant extorquere ab innocentibus necessaria.
- X. Miles, qui in bello, & justo & injusto,
 paratus est mereri stipendia, est in malo statu, &
 incapax absolutionis, nisi mentem corrigat: Et
 quidem similiter in bello injusto tenetur ad restitu-
 tionem damnorum, nisi inculpabilis ignorantia
 excuset, tum enim sufficit restitutio eorum
 quæ in specie habet; vel eorum, in quibus
 factus est ditior. *Vid. infra.*
- XI. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis
 qui bellum gerit, aut ab eo antè conductus,
 non tenetur inquirere de justitia belli, quamvis
 nulla vehemens suspicio occurrat in contrarium,
 quæ positivè reddat dubium: quia potest præ-
 mere pro suo Principe, cui in dubio debet obedi-
 dire, ejusque auctoritas plerumque illi sufficit
 ad formandum etiam positivè judicium probabi-
 bile de justitia causæ, ne cum dubia fide operetur
V. Lugo D. 18. Sect. 1. n. 21. Si verò non sit subditus,
 tenetur priùs inquirere, & postea saltem probabi-
 bile formare judicium, bellum esse justum.
Molin. D. 113. Fill. num. 181. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. n. 1.
Azor, Mald. Regin. contra quosdam apud Dian.
Tom. 2. T. 5. misc. R. 96. Et Tom. 3. T. 3. R. 7. Lugo
Escob. E. 7. c. 8.
- XII. Miles intelligens bellum esse injustum
 in quo est, non potest absolvi, nisi vel
 quamprimum potest, curare dimissionem
 interea abstinere ab actibus hostilitatis, v.

cæde, præda, &c. vid. *Laym. Cap. 12.* An autem talis
possit occidere militem hostilem se invadentem. *cc*
vid. *Escob. l. c.*

A D D E N D A.

Q. 190. *Quid circa Jus bellandi, Officiales* 869
militum, fit præterea notandum. R. *Seqq. §. 1.*
Nunquam licere bellum, docuerunt *Manichæi,*
& postmodum *Oecolampadius* ac *Lutherus*, sed
damnantur in Concilio IV. *Calcedon.* anno 452,
in *Bracarenfi* I. Anno 563, in *Claro-Montano*
anno 1084, in *Lateranensi* anno 1120: estque aperte
contra *Scripturam*, uti ostendit *Dicast. de Justit.*
L. 2. T. 1. D. 10. à n. 247. & copiose *Grotius L. 1. C. 2.*
Quamvis autem *Alexander III. c. 1. de Treuga*
& *pace*, graviter prohibuerit bellum & pugnas
tempore *Adventus* & *Quadragesimæ*, tamen
prohibitio illa non est usu recepta, vel jam consue-
tutine est abolita, uti habet communis cum *Dicast.*
num. 495, hinc etiam die festo licitum est pugnare,
si postulet necessitas vel notabilis utilitas, maxime
cum videatur esse opus non servile, ita cum aliis
Dicast. num. 496.

§. 2. Bellum non potest esse utrumque materia- 869
liter & reipsa justum, quia uni tantum potest
à parte rei Jus comperere; potest tamen esse
utrumque *formaliter* justum, quia potest adesse
ignorantia invincibilis & opinio pro *Justitia*
utriusque partis: Nulli tamen est licitum indicare
bellum, priusquam Jus suum & adversæ partis
fecerit à viris doctis sufficienter examinari, quia
bellum, quod affert tanta mala, debet esse
postremum medium, ita *Mendo D. 13. Q. 15. §. 3.*
Si autem post examen major probabilitas staret
pro illo, qui non habet possessionem rei, de qua
disceptatur, probabile est cum *Mendo num. 229.*
hunc,

hunc, qui non possidet, posse rem illam querere bello, quia major probabilitas facit excessum Juris, & sicut per sententiam Judicis res illi adjudicaretur, sic quæri poterit armis: oppositum tamen etiam probabiliter tenent *Salas, Traba, Bress. Dicast. n. 344*, quia possessio est talis titulus retinendi rem, ut ex ea nemo justè expellatur, nisi contra ipsum sit moralis saltem certitudo Juris, hinc tenent omnes communiter habenti Jus minùs probabile & non possidenti esse illicitum rem bello quærere. *Nec obstat*, quòd Advocatus possit tueri probabilem partem contra probabiliorem: *Nam* disparitas est, quòd actio Advocati fit tantùm investigatio, ex qua parte stet tale Jus; bellum autem non tantùm est velut sententia, sed etiam est illius executio, quæ non est licita, quando pro parte altera est major probabilitas. Quænam autem sint justæ causæ belli, exponit *Dicast. à n. 288*. Et speciatim an licitum sit bellum ad imminuendam vim crescentem, quæ auctè nocere posset, videri potest *Grotius L. 2. c. 1. n. 17*, qui rectè negat. Vide etiam dicenda *Lib. 4. n. 149*.

870 §. 3. *Sot. Azor & alii cum Burgh. Cent. 2. Cas. 88*. putant aliquem justè posse defendere suam vitam contra alium justè aggredientem, quia defensio vitæ videtur esse de Jure Naturæ vel saltem Gentium omni homini licita: unde ex parte defendentis non est propriè bellum, vel dici debet, quòd quando dicitur non posse esse bellum utrimque justum, intelligatur de bello utrimque offensivo, & non de eo, quod ex una tantùm parte est offensivum & ex altera defensivum: sed *Molina* meritò dubitat de veritate hujus sententiæ, quia sic se defendens resistit alterius Juri, ergo agit injustè; deinde aggrediens Jus habet ipsum occidendi,

nam est justus aggressor, ergo alter vicissim aggrediendo agit injustè; denique aliàs etiam poterit quis defendere suam vitam contra carnificem, uti dictum est num. 816. quod tamen omnes negant. Videri potest etiam *Lugo de Justit. D. 10. à n. 144.*

§. 4. Si rationes pro justitia belli utrimque sint probabiles, putat *Dian. P. 4. T. 4. R. 32.* militem posse pro parte, quâ volet, militare: imò *Caram. in Th. Fund. n. 1408.* negat militem posse unquam dubitare de justitia belli, quia non incipitur temerè, sed cum consilio, ac pro utraque parte est autoritas Reip. & supremi consilii, sed *Carden. in 1. Crisi D. 6. n. 143.* rectè ostendit militem dubitare posse de justitia belli.

§. 5. An liceant foedera cum Turcis & Hæreticis, fuse examinat *Diana T. 2. post P. 10;* & suppositâ justitiâ belli, posse Principes Christianos cum illis inire foedus, absolute affirmant Auctores 12, & consentiunt alii cum *Dicast. n. 280,* si absit scandalû ac periculum Fidei: è contrâ alii 14. absolute negant: alii 6. dicunt licere in summa necessitate: *Diana cum 17.* Theologis dicit per se licere, in praxi autem ratione circumstantiarum vix unquam, ac refert exemplum cujusdam Regis, qui moriens dicebat: *Perii, quia volui esse foederatus ei, qui hostis est Christiani nominis.* Rem hanc etiam bene tractat *March. in Trib. T. 2. T. 6. T. 3. Q. 1. D. 4.* Et *T. 2. T. 2. S. 6. Q. 3. D. 1,* clarè ostendens in praxi ordinariè esse illicitum tale foedus.

§. 6. Christianis illicitum est (per se loquendo) bello aggredi Infideles, v. g. Indos, quia Christiani nullum habent Jus in ipsos, & ipsi sinè cujusquam injuria possident sua: per accidens tamen licitum est, 1. Si impediunt prædicationem Evangelii, sic

ſic enim faciunt contra Jus, quod à Christo habet Ecclesia, evangelizandi ubique. 2. Quando damnificanc Proximum, nam ſicut qui damnus iniuste patitur, poteſt ſe defendere, ita & alius poteſt ei ferre auxilium.

374 §. 7. Papa habet poteſtatem prohibendi bella Principibus Chriſtianiſ, quando ita exigit bonum commune Fidei vel Religionis, quia in hiſ Chriſti Vicarius cum poteſtate conſtitutus, teneturque ipſi Principes, etiam primario, hoc bonum attendere.

375 §. 8. Peccant Belli-Duces & tenentur reſtituere, ſi diſſimulent, quã viã velint exercitum ducere, ut ſic à diverſis oppidis tranſitum redimentibus pecunias accipiant, quia uno tantum loco debent eis tranſitus, nec poſſunt ipſi illum venalem facere, aut pro libitu hoſ præ illis gravare; neque Princeps ipſe hoc concedere poteſt cum tanto Reip. detrimento, *Molin. Cõn. Bonac. Arsd. T. 2. P. 2. T. 6. in Reſol. Caſtr. q. 3. Dic. eſt. num. 459.*

376 §. 9. Commiſſarius, qui Capitaneo petenti annotavit plures milites, quã habeat, tenebitur reſtituere, ſi Capitaneus deficiat; excuſari autem poterit à reſtitutione Capitaneus, 1. Si ſtipendia ordinaria iudicio bonorum & intelligentium non ſint ſufficientia, quod tamen non facile credendum. 2. Si illa utiliter pro Principe ſuo impendat. 3. Si Principi ſuo tantundem poſtea remittat ex debitis vel dandis nomine juſti ſtipendii, *Leſſ. in Auct. v. Bellum, caſ. 1.*

377 §. 10. Si Princeps aſſignet cuique militi 10. aureos, & Capitaneus paciſcatur de 9. unumque ſibi reſervet, peccat, quia ſi Princeps tanti taxavit ſtipendium, aureus ille eſt militis, & Capitaneus eſt tantum velut Oeconomus: eſt contra

si non assignavit ut pretium stipendii, sed tantum id, quod dari posset, si minus non sufficeret, aureus ille manet Principis; & credibile est hoc ultimo modo fieri, si solvantur ordinaria stipendia mensium, *Lefs. cas. 2.* quia tamen Principes norunt varias hic fraudes solere intervenire, videntur tacite permittere aliquid: unde *Alexander Parmensis* aliquando respondit Castrensibus Societatis JESU, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob quinque vel sex pagas muertas, ut vocant, ita *Lefs. Cas. 3.* De cetero, etiam si Officiales sciant Commisarios sibi injuste retenturos id, quod post persoluta stipendia supererit, non ideo licitum est ipsis, quod superest, retinere, quia Princeps potest (quoad utrosque) esse invictus, *Arsdek. Quæst. 3.*

§. 11. Non licet ratione stipendii dimidiari aut 878
malè antehac persoluti, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium debitum, 1. Quia non licet compensatio, si fieri debeat cum fallacia & falsitate. 2. Quia hoc fit cum periculo gravis damni Reipublicæ, quæ putabit se tot habere milites. 3. Quia qui talia officia admittunt, satis sciunt non persolvenda tam accurate stipendia, ergo censentur suo Juri renunciâsse: Ulu tamen in militia recepto Capitaneis conceditur locus mortuus pro duobus aut tribus famulis, & unus pro Signifero, etiam si illos actu non habeant, ita quoad omnia *Arsdek. supra.*

§. 12. Si milites moriantur, Jus ad stipendium, 879
quod lucrati sunt, devolvitur ad hæredes, sicuti aliæ actiones & credita Defunctorum; nec apparet, unde Jus Officialibus possit competere, *Arsd. q. 2;* *Layman* tamen & *Dicastillo* num. 464. fatentur

K k

consue-

consuetudine receptum esse, ut trium vel quatuor mensium stipendia retineantur quasi in deposito, ad milites in officio continendos; quod si moriantur, dicunt nihil reddi hæredibus, sed nil certi afferunt, per quod excusent, nisi fortè quod prævaleat bonum commune, aut quod dantes nomen militiæ videantur in hoc consentisse; quod tamen non præsumitur.

ARTICULUS III.

Quid in bello justo liceat.

- 380 **R**esp. Etsi circa hostes in bello justo liceat
 » ea omnia facere, quæ ad finem belli sunt
 » necessaria, v. g. occidere, spoliare &
 » innocentes tamen (quo nomine intelliguntur
 » pueri, qui arma gestare non possunt, mulieres
 » senes, Religiosi, Clerici, peregrini, mercatores &
 » rustici) directè vitâ spoliari non possunt,
 » bonis tamen externis possunt, si sint pars Reip.
 » hostilis, aliterque finis belli obtineri non possunt.
 » *Mol. Bec. P. 2. c. 10. 11. & 12. Laym. Fill. T. 29. n. 191. & c.*
 » Ratio est, quia cum sint pars Reipublicæ, possunt
 » propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ
 » Reipublicæ dominio subsunt. *Unde resolves:*
 » I. *Per accidens* licet aliquando comburere
 » etiam Ecclesias, & hostes ex iis extrahere, in iis
 » spoliare & occidere, si v. g. Ecclesiâ velut castro
 » ad repugnandum utantur. *Sylv. v. Bellum, num. 10.*
 » *Sa, Bonac. de Contract. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. ult. §. 3.*
 » II. Contra hostem licet uti insidiis & stratagematis,
 » dummodo absint mendacia, etsi etiam
 » hæc, v. g. quando exploratores se fingunt amicos,
 » non sint mortalia: ea verò, ad quæ cavenda
 » nulla Prudentia datur, v. g. veneno inficere

puteos, aquas, glandes, sunt contra Jura belli, nec licent. *Mol. D. 1. T. 1.*

III. Fides hosti data servanda est, nisi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut si hostes eam non servant; aut denique conditiones ac circumstantiæ planè sint mutaræ. *Duval. Palaus, Dian. l. c. R. 10. Vid. etiam Laym. Lib. 2. T. 3. Cap. 12.*

IV. Capti in bello, etiam ex parte capientium justo, nisi obster scandalū, aut specialis promissio, possunt fugere: Capti verò in bello ex parte capientium injusto, & fugere, & bona hostium secum auferre possunt. *Laym. num. 16. An obsides liceat occidere, vid. supra Dub. 4. Resolut. 5.*

V. Potest quidem aliquando, (rarò tamen, & non nisi ob causas gravissimas) dari urbs in prædam; milites tamen privatâ auctoritate prædas agere aut hostibus damna inferre non possunt, quia sunt executores tantùm & ministri. *Vid. Sa, v. Bellum. Laym. l. c. Fill. num. 198. Dian. P. 6. T. 4. toto. Dum autem urbs spoliatur injustè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipsi intulerunt, probabile esse, docet Diana R. 31. ex Syly. Navar. &c. Item P. 3. T. 5. R. 86. Vide infra T. 5. c. 2. D. 3.*

VI. Milites peccant cum onere restituendi, si à Rusticis aliisve, apud quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (nisi constet omnino liberè fieri, siquidem donationes istæ plerumque non spontaneæ, sed coactæ sunt) præter ea, quæ ex constitutione Principis iis debent subministrare: nisi tamen sint in extrema, vel saltem in gravi necessitate, *Mol. Kôn. Palaus, Becan. &c. Dian. P. 6. T. 4. R. 26.*

VII. Represalia licita sunt his conditionibus:
 1. Ut manifestè constet cives alterius Reipublicæ
 fecisse injuriam. 2. Ut Superiorum illorum
 rogati recusent administrare Justitiam. 3.
 Ut constet eos culpabiliter id recusare. 4.
 Ut Princeps supremus causâ cognitâ id con-
 cedat. 5. Ut non inferatur plus damni, quàm
 justa satisfactio requirit. 6. Ut non concedantur
 in personas Ecclesiasticas, *Mol. Dian. P. 4. T. 4.*
R. 72. ex 18. aliis.

Quæres: Ad quem pertineant bona hostibus
 erepta.

Resp. I. Immobilia cedunt Principi, aut
 Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, nisi consue-
 tudo habeat, ut pars cedat Principi & Communi-
 tati. II. Jure Cæsareo, nisi consuetudo sit
 contraria, bona ablata justo bello, qui ea
 injustè possidebant, fiunt capientium, postquam
 ea in sua præsidia deportârunt. *Valent. Tom. 3.*
D. 4. Q. 18. P. 3. Molin. D. 18. & Hurtad. Tom. 2. D. 169.
Sect. 12. §. 110. ubi requirit, ut unâ saltem nocte
 possederint. *Vid. etiam Sylv. Bonac. l. c. de peccatis*
in bello committi solitis. Trul. L. 5. c. 2. D. 10. & seq.
Dian. P. 6. T. 4. R. 23. ubi contra *Durand.* docet
 hanc sententiam esse in praxi tutam.

A D D E N D A.

381 Q. 191. *Quid circa ista præterea sit notandum.*
 & Seqq. §. 1. Hosti etiam injustum bellum inferenti
 servanda est fides publicè data, uti habet commu-
 nissima cum *S. Th. Covarr. Molan. Dicast. de Just. L. 1.*
T. 1. D. 10. à num. 435, quia fœdera publica spectant
 ad Jus Gentium: Quod tenet, etiam si una pars
 injustè coacta esset pacisci, cum enim pacificentes
 non habeant Judicem superiorem, cujus auctori-
 tate rescindatur contractus, facile quisque sibi
 finge-

fingeret injuriam vel vim esse factam, quod redundaret in commune damnum societatis humanæ: unde nec potest in eo dispensare Papa, licet paciscentes essent Catholici, nisi vergeret in notabile damnum Fidei vel Religionis. Quod si pactum sit initum cum hæreticis, etiam non potest per Papam rescindi, quia hoc vergeret in majus damnum totius Reipublicæ Christianæ, nam nunquam possent iniuri pacta cum hæreticis, qui se obligare nolunt cum dependentia ab auctoritate Papæ.

§. 2. Princeps ad muniendam urbem ædificans 882
in fundo Caji, tenetur huic compensare pro rata, ita ut omnes æqualiter ferant damnum, quia licet privati teneantur subvenire necessitati communi, tamen tantum tenentur secundum Justitiam distributivam & æqualiter ad alios, *Molin. de Just. T. 6. D. 47. circa medium, Lugo de Justit. D. 6. N. 61. Et in Resp. Moral. Lib. 6. D. 17. Vide tamen Delbene de Immunit. Eccl. c. 5. D. 25.*

§. 3. Militibus ceterisque stipendiariis licita est 883
pabulatio in terra hostili, non autem in amica, si pretio comparare possint, quia nec Jus Naturæ nec Principis auctoritas hic suffragatur, *Less. in Auct. v. Bellum, cas. 4. Quod si pabulum sufficiens non advehatur, vel per inopiam emi non possit, pabula fiunt communia, ita Arsdek; putatque Less. etiam in gravi necessitate licitam esse pabulationem, dummodo uni non auferantur omnia, sed servetur proportio, ut omnes æqualiter damnum patiantur: sunt tamen (inquit *Arsdek. supra q. 7.*) qui existimant ex communi consuetudine licitam esse pabulationem tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ bellum*

K k 3

geritur;

geritur; neque condemnanda est, inquit *Lesius*, sententia asserens divites merito posse ferre graviora onera, quia à prædiis suis post bellum majora quóque commoda habent.

884 §.4. Religiosi aut alii Clerici, qui quoad spiritualia serviunt militibus, possunt sicut hi accipere ac retinere spolia hostium, quia sunt pars exercitus, ac patiuntur pericula & incommoda cum aliis, ergo æquum est, ut etiam participant commoda, *Molin. Laym. Dicast. num. 490.*

885 §.5. Si urbs ex justa causa detur direptioni & ferro (per se loquendo & directè) occidi non possunt innocentes, quia nil commiserunt, ob quod sint vitâ privandi, neque sunt actu vel proxime aggressores, *Fill. T. 29. N. 191. Bonac. de Restitut. D. Q. ult. P. ult. num. 17.* aliique communiter. Et quamvis timeri possit, ne pueri, si adoleverint, hostes fiant, non ideo possunt jam occidi, quia nemo punitur ob delictum futurum, maxime incertum, *Molin. D. 119.* Consequenter scæminæ & Peregrini per transitum commorantes, si ab actione hostili abstinerint, occidi non possunt, *Cajetan. Viçt. Molin. & alii communiter.* Idem est de Clericis & Religiosis, quia non reputantur esse pars Reipublicæ hostiliter agentis, cum ipsi arma non gerant: pueri tamen & scæminæ, quamvis sint innocentes, possunt in captivitatem abduci, & si sint infideles, servituti subjici, quia sunt pars Reipublicæ vel urbis subactæ, tota autem Respublica hostilis censetur esse punibilis in bonis fortunæ, quorum dominium habet; inter quæ etiam numeratur libertas; & ita etiam possunt Parentes puniri in prolibus & uxoribus suis, facitque etiam talis captivitas ad securitatem capientium, ut tollatur facultas injustè nocendi, ita

ita *Vi& Molin. D. 120. Fill. num. 201.* Quod si fœminæ
 aliique gerendis armis inepti, sint expulsi
 ex urbe obsessa ob defectum annonæ, nec spes sit,
 ut ab obsessis recipiantur; si ab his expulsis
 pullum obsidentibus immineat periculum,
 non possunt attineri, ut fame pereant, sed permit-
 tendi sunt transire castra, I. Quia non sunt hostes,
 cùm se submiserint, neque aliter promeriti sunt
 mortem, uti suppono, est autem illicitum innocen-
 tes positivè & directè occidere, quod hìc fieret
 positivè negando alimenta necessaria & directè
 impediendo, ne accipiant, ergo. 2. Est illicitum
 fame enecare amicos obsessorum, si hi illos
 in urbem recipere non velint, ad quod non tenen-
 tur, si laborent inopiâ annonæ, ergo similiter
 in nostro casu, sive enim prius fuerint in urbe, sive
 aliunde cogantur ad ingrediendum, est par ratio.
 3. Si obsidentes innocentem filium illius, qui
 propugnat urbem, vellent suspendere, nisi Pater
 Gubernator statim urbem traderet, agerent injustè,
 ergo similiter si fame occidant hos expulsos.
 An autem liceat ejusmodi egressos iterum compel-
 lere in urbem, *vide dicta n. 833.* De justis causis belli
vide Grotium L. 2. c. 1.

